

European
Social
Charter

Charte
sociale
européenne

Березень 2021 року

ЄВРОПЕЙСЬКА СОЦІАЛЬНА ХАРТІЯ

Європейський комітет з соціальних прав

Висновки 2020 рік

УКРАЇНА

Цей текст може підлягати редакційному перегляду.

Функцією Європейського комітету з соціальних прав є визначення відповідності стану в державах Європейській соціальній хартії. Комітет затверджує висновки щодо національних звітів; за колективними скаргами – ухвалює рішення.

Інформація про Хартію, заяви про тлумачення і загальні питання Комітету містяться в загальних вступних до всіх висновків.

Наступний розділ стосується України, яка ратифікувала Європейську соціальну хартію (переглянуту) 21 грудня 2006 року. Крайній термін подачі 12-го звіту – 31 грудня 2019 року, Україна надала його 21 січня 2020 року.

Комітет нагадує, що Україну попросили відповісти на конкретні цільові питання, поставлені згідно з різними положеннями (питання включені в додаток до листа від 27 травня 2019 року, в якому Комітет зробив запит щодо звіту про виконання Хартії). Тому Комітет зосередив увагу саме на цих аспектах. Комітет також оцінив відповіді на всі висновки про невідповідність або відтермінування у своїх попередніх висновках (Висновки 2016 року).

Крім того, Комітет нагадує, що за деякими положеннями не порушувалися цілеспрямовані питання. Якщо в попередніх висновках (Висновки 2016 року) зазначалось, що ситуація відповідає положенням ЄСХ, то у 2020 році аналіз ситуації не проводився.

Відповідно до системи звітності, ухваленої Комітетом міністрів на 1196-му засіданні заступників міністрів 2-3 квітня 2014 року, звіт стосувався наступних положень тематичної групи I «Робота, навчання та рівні можливості»:

- право на працю (стаття 1);
- право на професійну орієнтацію (стаття 9);
- право на професійну підготовку (стаття 10);
- право осіб з інвалідністю на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства (стаття 15);
- право займатися прибутковою діяльністю на території держав інших Сторін (стаття 18);
- право на рівні можливості та рівне ставлення у вирішенні питань щодо працевлаштування та професії без дискримінації за ознакою статі (стаття 20);
- право на захист у випадках звільнення (стаття 24);
- право працівників на захист прав у разі банкрутства роботодавця (стаття 25).

Україна ухвалила всі положення згаданої групи, за винятком статті 25.

Регламентований період з 1 січня 2015 року до 31 грудня 2018 року.

Висновки щодо України стосуються 18 ситуацій і полягають у наступному:

- 2 висновки про відповідність: пункт 3 статті 1 та стаття 24.
- 14 висновків про невідповідність: пункти 1, 2, 4 статті 1, стаття 9, пункти 1, 2, 3, 4 статті 10, пункти 1, 2 статті 15, пункти 2, 3, 4 статті 18 і стаття 20.

Стосовно двох інших ситуацій, які пов'язані з пунктом 5 статті 10 і пунктом 3 статті 15, то Комітету необхідна додаткова інформація для вивчення питання.

Комітет вважає, що відсутність необхідної інформації є порушенням зобов'язання щодо звітності, прийнятої Україною відповідно до ЄСХ (переглянутої).

Наступний звіт від України буде стосуватися таких положень тематичної групи II «Здоров'я, соціальне забезпечення та соціальний захист»:

- право на безпечні та здорові умови праці (стаття 3),
- право на охорону здоров'я (стаття 11),
- право на соціальне забезпечення (стаття 12),
- право на соціальну та медичну допомогу (стаття 13),
- право на користування послугами служб соціальних служб (стаття 14),
- право осіб літнього віку на соціальний захист (стаття 23),
- право на захист від бідності та соціального відчуження (стаття 30).

Крайній термін подачі звіту – 31 грудня 2020 року.

Висновки і звіти доступні на сайті www.coe.int/socialcharter.

Стаття 1 – Право на працю

Пункт 1 – Політика повної зайнятості

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Комітет нагадує, що у 2016 році він дійшов до висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту 1 статті 1 Хартії на тій підставі, що не було встановлено, що заходи політики у сфері зайнятості були адекватними для боротьби з безробіттям та сприяння створенню робочих місць (Висновки 2016 року).

Ситуація у сфері зайнятості

За даними Євростату, темпи зростання ВВП різко зросли за звітний період з -9,8% у 2015 році до + 3,3% у 2018 році.

Загальний рівень зайнятості (люди віком від 15 до 64 років) збільшився з 60,2% у 2015 році до 61,6% у 2018 році.

Рівень зайнятості чоловіків збільшився з 65,2% у 2015 році до 66% у 2018 році, а рівень зайнятості жінок – з 55,5% у 2015 році до 57,5% у 2018 році.

Загальний рівень безробіття (серед осіб віком від 15 до 70 років) знизився з 9,1% у 2015 році до 8,8% у 2018 році.

Рівень безробіття серед чоловіків залишався практично стабільним: 10,1% у 2015 році та 10% у 2018 році. Рівень безробіття серед жінок знизився з 8,1% у 2015 році до 7,4% у 2018 році. Рівень безробіття серед молоді (від 15 до 24 років) знизився з 22,4% у 2015 році до 17,9% у 2018 році. Згідно зі звітом Уряду, рівень довготривалого безробіття (12 місяців і більше у відсотках від загального безробіття для осіб у віці від 15 до 70 років) знизився з 24% у 2015 році до 21,6% у 2018 році.

За даними Міжнародної організації праці (МОП), частка людей вікової групи від 15 до 24 років «поза системою» (які не працюють, не мають освіти або професійної підготовки, тобто NEET (ніде не вчиться і не працює)) упала з 17,6% у 2015 році до 16,5% у 2017 році (відсоток від вікової групи від 15 до 24 років).

Комітет зазначає, що, попри високі темпи економічного зростання, загальні рівні зайнятості та безробіття покращилися лише незначно за звітний період.

Політика зайнятості

У своєму звіті Уряд заявляє, що у квітні 2017 року було схвалено Середньостроковий план пріоритетних дій до 2020 року, однією з основних стратегічних цілей якого є сприяння реформі ринку праці з метою проведення активної політики у сфері зайнятості, а також, зокрема, прискорення реінтеграції безробітних на ринок праці і скорочення неформальної зайнятості. У вересні 2018 року Уряд також затвердив Постанову № 792 «Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу» з метою підвищення якості послуг, що надаються центрами зайнятості. З цією метою процедура передбачає, серед іншого: а) створення інституту кар'єрного консультування для забезпечення індивідуального обслуговування кожного клієнта центру зайнятості; б) профілювання безробітних і осіб,

які шукають роботу; і в) індивідуальні програми, які включають індивідуальну підтримку зареєстрованих безробітних.

На додаток до цих реформ уряд повідомляє, що у 2018 році почався проєкт технічної допомоги МОП, який фінансується Данією. Проєкт «Інклюзивний ринок праці для створення робочих місць в Україні» (грудень 2017 року – грудень 2022 року) базується на трьох основних напрямках: нарощування потенціалу українських державних служб зайнятості, розвиток навичок працівників і поліпшення соціального діалогу. Комітет просить, щоб у наступному звіті була надана інформація про результати цієї програми і про будь-які можливі подальші дії у зв'язку з програмою.

Комітет зазначає, що Уряд не надав жодної іншої інформації з питань, що підлягають розгляду відповідно до пункту 1 статті 1. Зокрема, у звіті не вказується, які активні заходи на ринку праці доступні для безробітних загалом, а також ті, що призначені для підтримки груп або спільнот з певним рівнем неповної зайнятості та безробіття (наприклад, молоді та внутрішньо переміщених осіб). У ньому також відсутня вичерпна інформація про кількість учасників різних активних заходів, швидкості активізації (тобто середньої кількості учасників активних заходів у відсотках від загальної кількості безробітних) або державні видатки на активні і пасивні заходи на ринку праці (у відсотках від ВВП).

Комітет нагадує, що для оцінки ефективності політики на ринку праці йому необхідна інформація за вказаними вище показниками. За відсутності інформації з цих питань і з огляду на стагнацію рівнів зайнятості та безробіття (в період активного економічного зростання) Комітет вважає, що зусилля з політики у сфері зайнятості не були адекватними для боротьби з безробіттям і підтримки створення робочих місць.

Комітет також нагадує, що заходи на ринку праці повинні бути адресними, ефективними і регулярно контролюватися. Він повторює свій запит про надання інформації в наступному звіті про моніторинг політики у сфері зайнятості та оцінки її ефективності.

Висновок

Комітет дійшов висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту 1 статті 1 Хартії на тій підставі, що зусилля по політиці зайнятості не були адекватними для боротьби з безробіттям та сприяння створенню робочих місць.

Стаття 1 – Право на працю

Пункт 2 – Робота, яка обирається вільно (відсутність дискримінації, заборона примусової праці, інші аспекти)

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

1. Заборона дискримінації при прийнятті на роботу

Пункт 2 статті 1 Хартії забороняє всі форми дискримінації у сфері зайнятості. Комітет просив держави-сторони надати оновлену інформацію для цього циклу звітності про законодавство, що забороняє всі форми дискримінації у сфері зайнятості, зокрема, за ознакою статі (якби стаття 20 не була підтримана), раси, етнічного походження, сексуальної орієнтації, релігії, віку, політичних переконань, інвалідності (якби пункт 2 статті 15 не був підтриманий), зокрема інформацію про засоби правового захисту. Крім того, він попросив зазначити будь-які конкретні заходи, вжиті для протидії дискримінації при прийнятті на роботу мігрантів і біженців.

Тому Комітет зосередить увагу саме на цих аспектах. Він також оцінить відповіді на всі висновки про невідповідність або відтермінування у своїх попередніх висновках.

Україна ухвалила пункт 2 статті 15 та статті 20 Хартії. Отже, вона не була змушена повідомляти про заборону дискримінації за ознакою інвалідності та статі, що буде розглянуто відповідно до зазначених положень.

Що стосується законодавства, що забороняє дискримінацію в цілому, то у звіті вказується, що Закон 2015 року «Про внесення зміни до Кодексу законів про працю України щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації з правом Європейського Союзу» забороняє будь-яку дискримінацію у сфері праці, зокрема, будь-яке порушення принципу рівних прав та можливостей, будь-яке пряме або непряме обмеження прав працівників щодо їх етнічного походження, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, етнічного, соціального та іноземного походження, віку, стану здоров'я, інвалідності, підозри на чи наявності ВІЛ/СНІДу, сімейного стану і фінансового становища, сімейних обов'язків, місця проживання, членства у профспілці або інших об'єднаннях громадян, участі у страйках, апеляції або намірі звернутися до суду або інших органів для захисту своїх прав або для підтримки інших співробітників при захисті своїх прав на лінгвістичних чи інших підставах, не пов'язаних з характером роботи або умовами її виконання. У своїх попередніх матеріалах (Висновки 2016 року), за відсутності будь-якої інформації про застосування відповідного законодавства на практиці, Комітет дійшов висновку, що не було встановлено, що заборона дискримінації у сфері зайнятості ефективно застосовується на практиці. Звіт як і раніше не містить жодної інформації з цього приводу, крім опису законодавчих положень. Таким чином, Комітет повторює своє питання про застосування законодавчої бази і повторює свій висновок про те, що не було встановлено, чи відповідає ситуація стосовно цього пункту 2 статті 1 Хартії.

Крім загальної інформації про правову базу, яка забороняє дискримінацію, Комітет

також зробив запит щодо інформації про будь-яке конкретне, цільове законодавство і практичні заходи, спрямовані саме на дискримінацію за ознакою етнічного походження, раси, віку, сексуальної орієнтації, політичних переконань або релігії. У звіті ці проблеми не розглядаються. У зв'язку з цим Комітет зазначає, зокрема, неодноразові побоювання з приводу дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації, висловлені Верховним Комісаром Організації Об'єднаних Націй з прав людини протягом усього звітного періоду, і зовсім недавно в Доповіді щодо ситуації з правами людини в Україні, яка охоплює період 16 лютого – 31 липня 2020 року. Він також зазначає, що стосовно дискримінації за ознакою етнічного походження і раси Європейська комісія проти расизму і нетерпимості (ЄКРН) вказала у своєму звіті по Україні за 2017 рік на недоліки Стратегії захисту та інтеграції етнічних меншин рома, а також у своєму Плані дій, в якому особлива увага приділяється зайнятості, а також тому факту, що Уповноважений Верховної Ради України з прав людини не має повноважень з розслідування з метою ефективної боротьби з расизмом і расовою дискримінацією. Комітет повторно звертається за вичерпною інформацією про те, як запобігають дискримінації за вказаними вище ознаками і як їй протистоять. Якщо в наступному звіті не буде вичерпної інформації з цього приводу, неможливо буде показати, що існує достатній захист від дискримінації при прийнятті на роботу за цими ознаками.

Що стосується заборони дискримінації за ознакою національності, Комітет раніше запитував, чи були і якщо так, то які категорії зайнятості були закриті для іноземців (Висновки 2016 року). У звіті йдеться, що негромадяни не можуть поступати на державну службу. Комітет нагадує, що, хоча пункт 2 статті 1 Хартії дозволяє державам дозволяти іноземним громадянам працювати на своїй території за умови, що у них є дозвіл на роботу, вони не можуть забороняти громадянам держав-сторін загалом займати робочі місця через причини, відмінні від тих, що викладені в статті G; обмеження прав, гарантованих Хартією, допускаються тільки в тому випадку, якщо вони передбачені законом, служать законним цілям і є необхідними в демократичному суспільстві для захисту прав і свобод інших осіб або для захисту громадських інтересів, національної безпеки, здоров'я населення чи моралі. Тому єдиними посадами, які можуть бути заборонені іноземцям, є ті, що за своєю суттю пов'язані із захистом громадських інтересів чи національною безпекою, а також передбачають здійснення державних повноважень. Таким чином, Комітет робить висновок, що заборона громадянам держав інших Сторін Хартії працювати на державній службі не відповідає пункту 2 статті 1 Хартії. Крім питань про правову базу, в ході цього циклу перевірки Комітет оцінює конкретні заходи, які вживаються для протидії дискримінації при прийнятті на роботу мігрантів і біженців. У звіті не міститься жодної інформації щодо цього. У зв'язку з цим Комітет зазначає, що ЄКРН у своєму звіті за 2017 рік, згаданому вище, зазначила, що біженці стикаються з серйозними проблемами в повсякденному житті і перешкодами на шляху до місцевої інтеграції. Таким чином, Комітет відновлює свій запит щодо інформації, яка має містити коментарі з урахуванням цього зауваження. Якщо в наступному звіті він не буде вичерпної інформації, буде неможливо показати, що ситуація відповідає Хартії з

цього питання.

Комітет нагадує, що в разі підтвердження інформації про дискримінацію повинні бути забезпечені належні та ефективні засоби правового захисту. Поняття ефективних засобів правового захисту містить судові або адміністративні процедури, доступні у випадках твердження про дискримінацію і здатні забезпечити відновлення на роботі та компенсацію, а також адекватні покарання, які ефективно застосовуються інспекцією праці; відповідне регулювання обов'язку доказування, яке не повинно повністю покладатися на заявника, а також створення спеціального незалежного органу для сприяння рівному ставленню.

У звіті вказується, що станом на 2008 рік повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини включають «забезпечення правопорядку і підтримання правопорядку, прав і свобод громадян, запобігання дискримінації». Комітет просить, щоб у наступному звіті була подана вичерпна інформація про те, як Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює свої повноваження, чи дозволяють незалежність і ресурси Секретаріату забезпечити його ефективне функціонування.

У звіті не наводиться вичерпна інформація про наявні правові інститути, судові або адміністративні, для осіб, які стверджують, що вони піддавалися дискримінації на робочому місці. Звіт також не містить статистичних даних про випадки дискримінації в судах або інших органах щодо забезпечення рівності. Зокрема у звіті не вказується, які підстави дискримінації були виявлені, як ретельно вивчаються порушення правових положень, що забороняють дискримінацію на робочому місці, чи існують адекватні покарання і чи ефективно їх застосовують інспектори праці, або чи жертвам дискримінації присуджується достатня компенсація.

Що стосується засобів судового захисту, Комітет у своєму попередньому висновку зазначав, що законодавство не передбачає перенесення обов'язку доказування у справах про дискримінацію. Ситуація не змінилася стосовно цього. Комітет зазначає, що відповідно до Цивільного процесуального кодексу України позивач повинен доказати, що дискримінація була спочатку, що не відповідає пункту 2 статті 1 Хартії. Таким чином, він відновлює свій висновок про невідповідність по цьому аспекту.

У світлі наявної інформації Комітет вважає, що він не може дати всеохопну оцінку всіх аспектів, що мають стосунок до існування та функціонування ефективних засобів правового захисту у випадках передбачуваної дискримінації. Він повторює свої прохання про внесення всіх відповідних даних до наступного звіту разом з вичерпним описом усіх аспектів, перерахованих вище. Комітет вважає, що, якщо запитувана інформація не буде надана, ніщо не дозволить установити, що ситуація відповідає пункту 2 статті 1 Хартії відносно цього.

2. Примусова праця і трудова експлуатація

Комітет нагадує, що примусова чи обов'язкова праця має бути заборонена в усіх її формах. Це стосується визначення примусової чи обов'язкової праці в Конвенції МОП про примусову чи обов'язкову працю № 29 від 29 червня 1930 року (пункт 1 статті 2) і до

тлумачення Європейським судом з прав людини пункту 2 статті 4 Європейської конвенції про права людини (див. справи «Ван дер Мусселе проти Бельгії» (*Van der Musselle v. Belgium*), 23 листопада 1983 року, п. 32, Серія А, № 70; «Сіліадін проти Франції» (*Siliadin v. France*), № 73316/01, пп. 115-116, ЄСПЛ 2005-VII; «С.М. проти Хорватії» (*S.M. v. Croatia*) [ВП], № 60561/14, пп. 281-285, 25 червня 2020 року). Комітет також посилається на тлумачення Судом поняття «примусова праця», також забороненого пунктом 2 статті 4 Конвенції (див. справу Сіліадін (*Siliadin*), п. 123; а також «С.Н. і В. проти Франції» (*C.N. and V. v. France*), п. 91, 11 жовтня 2012 року).

З посиланням на рішення Суду у справі «Сіліадін проти Франції» (*Siliadin v. France*), Комітет у минулому звертав увагу держав на проблему, підняту примусовою працею та експлуатацією в домашньому середовищі, а також на умови праці домашніх працівників (Висновки 2008 року, Загальний вступ, Загальні питання щодо пункту 2 статті 1; Висновки 2012 року, Загальний вступ, Загальні питання щодо пункту 2 статті 1). Він також вважає, що держави-сторони повинні ухвалити правові положення для боротьби з примусовою працею в домашньому середовищі і захисту домашніх працівників, а також вжити заходів для їх виконання.

Європейський суд з прав людини встановив, що держави мають позитивні зобов'язання відповідно до статті 4 Європейської конвенції щодо прийняття положень кримінального законодавства, що передбачають покарання за дії, згадані в статті 4 (рабство, підневільний стан і примусову або обов'язкову працю), і їх застосування на практиці (справа Сіліадін (*Siliadin*), пп. 89 і 112). Ба більше, позитивні зобов'язання за статтею 4 Європейської конвенції повинні тлумачитися у світлі Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (ратифікованої багатьма державами-членами Ради Європи) (див. справу «Чоудурі та інші проти Греції» (*Chowdury and Others v. Greece*), п. 104, 30 березня 2017 року). Експлуатація праці в цьому контексті є однією з форм експлуатації, що підпадають під визначення торгівлі людьми, і це підкреслює внутрішній взаємозв'язок між примусовою або обов'язковою працею і торгівлею людьми (див. також пункти 85-86 і 89-90 пояснювальної доповіді, що додається до Конвенції Ради Європи про боротьбу з торгівлею людьми і справу «Чоудурі та інші» (*Chowdury and Others*), п. 93). Під трудовою експлуатацією розуміють, як мінімум, примусову працю чи послуги, рабство і підневільний стан (ГРЕТА – Група експертів із заходів стосовно протидії торгівлі людьми, *Торгівля людьми з метою трудової експлуатації*, Тематична глава 7-ї Загальної доповіді про діяльність ГРЕТА (за період з 1 січня по 31 грудня 2017 року), с. 11).

Комітет спирається на судову практику Європейського суду з прав людини і вищезгадані міжнародно-правові інструменти для свого тлумачення пункту 2 статті 1 Хартії, яка накладає на держави-сторони зобов'язання ефективно захищати право трудящих заробляти собі на життя роботою, якою вони вільно займаються. Таким чином, він вважає, що держави-сторони Хартії повинні виконувати свої позитивні зобов'язання по створенню нормативно-правової бази, що дозволяє запобігати примусовій праці та іншим формам трудової експлуатації, захищати жертв та розслідувати спірні твердження

про таку практику, а також кваліфікація як кримінального злочину та ефективне переслідування будь-якої дії, спрямованої на утримання людини в ситуації важкої трудової експлуатації. Таким чином, Комітет розгляне відповідно до пункту 2 статті 1 Хартії, чи виконали держави-сторони свої позитивні зобов'язання щодо:

- Криміналізувати та ефективно розслідувати випадки примусової праці та інших форм важкої трудової експлуатації, притягати до відповідальності і карати за них;
- Запобігати примусовій праці та іншим формам трудової експлуатації;
- Захищати жертв примусової праці та інших форм трудової експлуатації та надавати їм доступні засоби правового захисту, зокрема компенсацію.

У поточному циклі Комітет також буде оцінювати заходи, вжиті для боротьби з примусовою працею та експлуатацією у двох конкретних секторах: робота вдома і «гіг-економіка» або «платформна економіка».

Комітет зазначає, що національна влада не відповіла на жодне з конкретних цільових питань за цим положенням про експлуатацію вразливості, примусову працю і сучасне рабство (питання, включені в додаток до листа від 27 травня 2019 року, в якому Комітет просив звіт про реалізацію Хартії щодо положень тематичної групи «Зайнятість, навчання та рівні можливості»).

Криміналізація та дієве переслідування

На підставі попередніх висновків (Висновки 2012 р.) Комітет зазначає, що стаття 43 Конституції України забороняє примусову працю. Він зазначає на основі Звіту ГРЕТА по Україні за 2018 рік, що стаття 149 Кримінального кодексу України криміналізує торгівлю людьми, зокрема з метою примусової праці або послуг, рабства або звичаїв, подібних до рабства і підневільної праці (Звіт про виконання рекомендацій Конвенції Ради Європи для України про заходи щодо протидії торгівлі людьми, другий раунд оцінки, ГРЕТА (2018)20 від 22 листопада 2018 року, п. 181).

Комітет нагадує, що держави-сторони повинні не тільки ухвалювати положення кримінального законодавства по боротьбі з примусовою працею та іншими формами важкої трудової експлуатації, але також уживати заходів щодо їх запровадження. Він уважає, що це зробив Європейський суд з прав людини (справа «Чоудурі і інші» (Chowdury and Others), п. 116), що влада повинна діяти за власною ініціативою, як тільки справа доходить до їх уваги; обов'язок провести розслідування не буде залежати від офіційної скарги потерпілого або його близького родича. Це зобов'язання є обов'язковим для правоохоронних та судових органів.

Комітет посилається на вищезгаданий Звіт ГРЕТА, згідно з яким кримінальні розслідування у справах про торгівлю людьми з метою трудової експлуатації часто припиняються через труднощі з отриманням доказів або перекваліфіковуються як інші злочини. Згідно зі Звітом ГРЕТА значна кількість судових переслідувань у справах про торгівлю людьми не призводить до засудження за торгівлю людьми, і навіть коли винні засуджені, виконання вироків часто припиняється і вони не відповідають тяжкості

злочину (п. 209). Відповідно, ГРЕТА закликала українську владу активізувати свої зусилля щодо забезпечення того, щоб справи про торгівлю людьми розслідувалися і переслідувалися в судовому порядку і приводили до ефективних і стримувальних санкцій, зокрема, шляхом перегляду законодавства з метою виявлення й усунення прогалин (наприклад, щодо торгівлі людьми з метою примусової праці / трудової експлуатації) (п. 211).

Тому Комітет просить, щоб у наступному звіті були прокоментовані ці висновки та надана докладна інформація про застосування на практиці статті 149 Кримінального кодексу України щодо примусової праці та трудової експлуатації. У звіті повинна бути подана інформація (зокрема цифри, приклади судової практики і конкретні використовувані міри покарання) про судові переслідування і засудження експлуататорів протягом наступного звітного періоду, щоб, зокрема, оцінити, як це положення тлумачиться і застосовується.

Профілактика

Комітет вважає, що держави-сторони повинні вживати превентивні заходи, такі як збір даних і дослідження поширеності примусової праці та трудової експлуатації, кампанії з підвищення обізнаності, підготовка фахівців, правоохоронних органів, роботодавців і вразливих груп населення, і повинні зміцнювати роль і можливості/повноваження служб інспекції праці щодо забезпечення дотримання відповідного трудового законодавства стосовно всіх працівників і всіх секторів економіки з метою запобігання примусової праці та трудової експлуатації. Державам-сторонам слід також заохочувати прояви належної обачності як в державному, так і в приватному секторі для виявлення і запобігання примусової праці та експлуатації в організації постачання.

У поточному звіті немає інформації з цих питань. На підставі вищевказаного Звіту ГРЕТА Комітет зазначає, що торгівля людьми з метою трудової експлуатації стала переважною формою експлуатації в контексті торгівлі людьми в Україні. Згідно зі Звітом ГРЕТА, з 2014 до 2017 року 256 жертв торгівлі людьми з 418 виявлених були продані з метою трудової експлуатації (п. 13). 24 лютого 2016 року Кабінет Міністрів ухвалив «Державну соціальну програму протидії торгівлі людьми на період 2016-2020 років» (п. 29). Комітет просить, щоб у наступному звіті була надана інформація про реалізацію цієї програми (тобто навчальні заходи, кампанії по підвищенню обізнаності) і досягнуті результати з точки зору запобігання торгівлі людьми з метою трудової експлуатації, а також про будь-які інші наступні програми або плани дій, ухвалені за вказаний час.

Комітет також зазначає, що, за даними ГРЕТА, статистичні дані про торгівлю людьми в Україні залишаються значною мірою неконсолідованими. У зв'язку з цим ГРЕТА закликала українську владу розробити і підтримувати всеосяжну і послідовну статистичну систему торгівлі людьми шляхом збору надійних статистичних даних про передбачувані та виявлені жертви торгівлі людьми з розбивкою по типу експлуатації серед інших чинників (п. 50). Комітет також підняв це питання відповідно до пункту 10 статті 7 Хартії і попросив його поінформувати про кроки, зроблені для створення

консолідованої статистичної системи з торгівлі людьми (Висновки 2019 р., пункт 10 статті 7).

Що стосується служб інспекції праці, Комітет відзначає, що ГРЕТА закликала владу України активізувати свої зусилля щодо запобігання торгівлі людьми з метою трудової експлуатації, зокрема, найнявши достатню кількість інспекторів праці та надавши їм спеціалізовану підготовку з питань торгівлі людьми для згаданої вище мети, а також шляхом забезпечення адекватних фінансових і технічних засобів, з тим, щоб вони могли брати активну участь у запобіганні такого явища в усіх секторах економіки, в тому числі за допомогою позапланових перевірок (п. 70).

Комітет нагадує, що відповідно до пункту 3 статті 3 Хартії він порохував, що система інспекції праці була неефективною у сфері охорони праці і техніки безпеки (Висновки 2012 р., Висновки 2017 р., пункт 3 статті 3). Він вважає, що на практиці структури інспекції праці не були достатньо розвинені.

У світлі цих міркувань Комітет просить, щоб у наступному звіті була подана докладна та оновлена інформація про повноваження і можливості (тобто, ресурси та навчання) інспекторів праці щодо запобігання та виявлення випадків експлуатації праці, особливо в секторах високого ризику, таких як сільське господарство, будівництво, готельний бізнес, виробництво і кадрові агентства для працевлаштування за кордоном. У звіті також має бути вказано кількість, якщо таке є, передбачуваних жертв примусової праці чи трудової експлуатації, виявлених у результаті перевірок, проведених компетентними службами інспекції праці протягом наступного звітнього періоду.

У звіті не міститься інформації про те, чи передбачені в українському законодавстві заходи, покликані змусити компанії повідомляти про заходи, вжиті для розслідування випадків примусової праці та експлуатації робітників в їх ланцюжках постачання. Це вимагає вжиття всіх заходів обережності у процесі державних закупівель, щоб гарантувати, що кошти не будуть ненавмисно використані для підтримки різних форм сучасного рабства. У зв'язку з цим Комітет повторює свій запит з цього питання.

Захист жертв і доступ до засобів правового захисту, зокрема компенсації

Комітет вважає, що заходи захисту в цьому контексті повинні містити виявлення жертв кваліфікованими фахівцями та допомогу жертвам в їх фізичному, психологічному та соціальному відновленні і реабілітації.

Інформація за цими пунктами у звіті відсутня. Комітет бере до відома відповідь Уряду України на Рекомендацію Комітету сторонам (Рекомендація СР(2018)29 про виконання Україною Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми), що у 2019 р. (поза звітним періодом) Національна поліція виявила 135 випадків торгівлі людьми з метою трудової експлуатації, що склало 44% з 306 розкритих кримінальних злочинів за статтею 149 Кримінального кодексу України (торгівля людьми). Комітет просить, щоб у наступному звіті була подана інформація про загальну кількість виявлених жертв примусової праці та трудової експлуатації, а також про кількість жертв, що користувалися заходами захисту та допомоги протягом наступного звітнього періоду. Він

також просить надати загальну інформацію про тип допомоги, що надається владою (захист від репресалій, безпечне житло, охорона здоров'я, матеріальна підтримка, соціальна та економічна допомога, юридична допомога, письмовий та усний переклад, добровільне повернення, надання посвідки на проживання для мігрантів), а також від тривалості такої допомоги.

Комітет також просить підтвердити в наступному звіті, що наявна правова база надає жертвам примусової праці та трудової експлуатації, включно з нелегальними мігрантами, доступ до ефективних засобів правового захисту (кримінальних, цивільних судах або судах з трудових справ, або інших механізмів), призначених для надання компенсації за всі завдані збитки, зокрема втрату заробітної плати та невиплачені внески на соціальне страхування. Комітет просить надати статистичні дані про кількість постраждалих, які отримали компенсацію, і приклади наданих сум.

Домашня праця

Комітет повторює, що домашня праця може привести до примусової праці та експлуатації. Така робота часто пов'язана з образливими, такими, що принижують гідність і нелюдськими умовами життя і праці відповідних домашніх працівників (див. Висновки 2012 р., Загальний вступ, Загальні питання і рішення Суду у справі «*Siliadin проти Франції*» (*Siliadin v. France*)). Держави-сторони повинні ухвалити правові положення для боротьби з примусовою працею в домашньому середовищі і захисту домашніх працівників, а також вжити заходів для їх виконання (див. Висновки 2008 р., Загальний вступ, Загальні питання). Комітет нагадує, що відповідно до пункту 3 статті 3 Хартії інспектори повинні мати право перевіряти всі робочі місця, включно з житловими приміщеннями, в усіх секторах діяльності (Висновки XVI-2 (2003 р.), Чеська Республіка, що належать до пункту 2 статті 3 Хартії 1961 року; Заява про тлумачення пункту 3 статті 3 (тобто пункту 2 статті 3 Хартії 1961 року)). Він вважає, що такі перевірки повинні бути чітко передбачені законом і повинні бути вжиті достатні гарантії для запобігання ризиків незаконного втручання у право на повагу до приватного життя.

У своїх попередніх висновках (Висновки 2012 р., 2016 р.) Комітет зробив запит щодо інформації про законодавство, ухвалене для боротьби з примусовою працею в домашніх умовах, і заходи, вжиті для його застосування у світлі його Заяви про тлумачення пункту 2 статті 1 у Загальному вступі до Висновків 2012 року. Комітет зазначив, що, якщо інформація з цього питання не буде подана в наступному звіті, ніщо не дозволить установити, що ситуація відповідає пункту 2 статті 1 Хартії (Висновки 2016 р.).

У поточному звіті зазначено, що трудове законодавство регулює трудові відносини працівників, які працюють за трудовим договором з фізичною особою. Фізичні особи несуть відповідальність за порушення трудового законодавства. Згідно з повідомленням розглядається законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання праці домашніх працівників». Ухвалення цього закону дозволить регулювати працевлаштування домашніх працівників,

легалізувати цей вид роботи серед неформально зайнятих осіб і забезпечити їм соціальний захист. У наступному звіті Комітет хотів би отримати інформацію про те, чи був ухвалений цей закон, і якщо так, то про заходи, які він містить для запобігання та боротьби з умовами експлуатації домашніх працівників.

Крім того, Комітет зазначає на підставі вищезгаданого Звіту ГРЕТА, що повноваження інспекторів праці поширюються на всі сектори економіки і дають їм право проводити перевірки в домашніх господарствах за умови, що особа працює в цьому домашньому господарстві за офіційною угодою (п. 125). Комітет посилається на своє питання вище про здатність інспекторів праці ефективно запобігати та виявляти випадки трудової експлуатації, також беручи до уваги свій попередній висновок по пункту 3 статті 3 Хартії. Тому він просить у наступному звіті вказати кількість перевірок, проведених у домашніх працівників протягом наступного звітної періоду, і кількість, якщо таке є, виявлених жертв примусової праці та трудової експлуатації.

Працівники «гіг-економіки» (економіка вільної зайнятості) або «платформної економіки»

Комітет зазначає, що у звіті немає відповіді на його запит про надання інформації щодо заходів, які вжиті для захисту працівників від експлуатації в «гіг-економіці» або «платформній економіці».

Комітет повторює свій запит і вимагає інформацію у наступному звіті про те, чи вважаються працівники у «платформній економіці» або «гіг-економіці» найманими працівниками чи самозайнятими працівниками. Він також запитує, чи містять повноваження компетентних служб інспекції праці запобігання експлуатації і несправедливих умов праці в цьому конкретному секторі (і якщо так, то скільки перевірок було проведено), і чи мають працівники в цьому секторі доступ до засобів правового захисту, особливо для оскарження свого статусу та/або несправедливих дій. Тим часом до отримання запитуваної інформації по всіх згаданих вище питаннях (криміналізація, профілактика, захист, домашня праця, гіг-економіка), Комітет залишає свою позицію з питання примусової праці та трудової експлуатації без змін.

Висновок

Комітет приходять до висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту 2 статті 1 Хартії з тієї причини, що:

- не було встановлено, що заборона дискримінації у сфері зайнятості ефективно здійснюється на практиці;
- обмеження доступу громадян держав інших Сторін до державної служби є надмірним, що становить собою дискримінацію за ознакою громадянства;
- законодавством не передбачено зміни тягара доказування в справах про дискримінацію.

Стаття 1 – Право на працю

Пункт 3 – Безкоштовні служби працевлаштування

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Комітет зазначає зі звіту, що відповідно до статті 5 Закону № 5067 держава гарантує безоплатне сприяння у працевлаштуванні, обранні підходящої роботи та одержанні інформації про ситуацію на ринку праці та перспективи його розвитку. Згідно зі звітом, кожен має право на безоплатні соціальні послуги, зокрема, інформацію і консультації, професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації у відповідь на потреби ринку праці, допомога в працевлаштуванні.

Комітет зазначає, що закон про внесення змін до деяких законодавчих актів України розробляється з метою підвищення ефективності Державної служби зайнятості (ДСЗ) шляхом удосконалення її структури, системи соціальних послуг, порядку їх надання тощо. Згідно з повідомленням, безоплатне надання соціальних послуг ДСЗ залишиться без змін. Комітет просить надати інформацію про ці законодавчі зміни в наступному звіті.

У своєму попередньому висновку (Висновки 2016 р.) Комітет зазначив, що у звіті не міститься інформації про кількісні показники, які Комітет використовує для оцінки ситуації відповідно до цього положення. Зокрема, Комітет зробив запит наступної інформації:

- кількість тих, хто шукає роботу і безробітних, зареєстрованих у ДСЗ;
- кількість вакансій, про які повідомляється до ДСЗ;
- кількість осіб, які отримали роботу через ДСЗ;
- коефіцієнт працевлаштування;
- середній час, що витрачається ДСЗ на заповнення вакансії;
- працевлаштування через ДСЗ як відсоток від загального числа прийнятих на роботу на ринку праці;
- відповідні частки ринку державних і приватних послуг. Частка на ринку вимірюється як кількість проведених працевлаштувань як частка від загального числа наймів на ринку праці;
- координація між центральними та місцевими службами зайнятості.

У зв'язку з цим Комітет зазначає зі звіту, що загальна кількість зареєстрованих безробітних знизилася з 1 435 200 осіб у 2015 році до 1 064 200 осіб у 2018 році. Кількість працевлаштованих раніше безробітних зросла з 716 690 осіб у 2015 році до 826 100 осіб у 2018 році, з яких 444 700 осіб були працевлаштовані за направленнями ДСЗ у 2015 році та 377 700 осіб – у 2018 році. Що стосується повідомлення про вакансії, то у 2015 році про вакансії повідомили 159 100 працедавців, а у 2018 році – 201 300 працедавців. Загальна кількість оголошених вакансій склала 875 800 – у 2015 році та 1 114 000 – у 2018 році.

Комітет зазначає, що, згідно з цією інформацією, коефіцієнт працевлаштування (тобто кількість працевлаштувань, проведених службами зайнятості як частка оголошених

вакансій) становив 50% – у 2015 році і 34% – 2018 році.

Далі Комітет наголошує, що частка працівників за направленнями ДСЗ від загальної кількості працевлаштованих на ринку праці склала 62% – у 2015 році і 40% – у 2018 році. Він також зазначає, що середній час, необхідний для заповнення вакансії, оцінювався в 9 днів у – 2015 році і 11 днів – у 2018 році.

У відповідь на питання Комітету у звіті говориться, що у 2015 році в ДСЗ працювало 4984 співробітники, що займаються питаннями працевлаштування, а у 2018 році – 4656 осіб. Комітет зазначає, що ця кількість відносно невелика з урахуванням загальної кількості зареєстрованих безробітних. Ба більше, Комітет зазначає з іншого джерела (проект технічної допомоги МОП «Інклюзивний ринок праці для створення робочих місць в Україні», який фінансується урядом Данії), що в ДСЗ зареєстровано менш як 21% безробітних. Попри низку безоплатних послуг і програм, більшість клієнтів як і раніше будуть приходити в ДСЗ виключно для отримання допомоги по безробіттю. Комітет зазначає, що вищезгаданий проект МОП (грудень 2017 року – грудень 2022 року) базується на трьох основних напрямках: нарощування потенціалу державних служб зайнятості України, розвиток навичок працівників і поліпшення соціального діалогу. Комітет просить, щоб у наступному звіті була подана інформація про реалізацію напрямку, який стосується служб зайнятості.

Комітет просить, щоб у наступному звіті була подана оновлена інформація про приватні служби зайнятості, включно з кількісними показниками їх роботи.

Висновок

В очікуванні отримання запитуваної інформації Комітет дійшов висновку, що ситуація в Україні відповідає пункту 3 статті 1 Хартії.

Стаття 1 – Право на працю

Пункт 4 – Забезпечення належної професійної орієнтації, підготовки та перекваліфікації

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Комітет нагадує, що в додатку до листа від 27 травня 2019 року (в якому Комітет зробив запит звіту про виконання Хартії щодо положень, які підпадають під тематичну групу «Зайнятість, професійна підготовка і рівні можливості») ніякої інформації не вимагалось відповідно до цього положення, якщо попередній висновок не був висновком про невідповідність або відтермінування.

Оскільки Україна ухвалила статті 9, пункт 3 статті 10 і пункт 1 статті 15 Хартії, заходи, що стосуються професійної орієнтації, професійної підготовки і перепідготовки робітників, а також професійної орієнтації та навчання людей з обмеженими можливостями, розглядаються відповідно до цих положень.

Комітет вважає, що ситуація відповідає Хартії щодо заходів, стосовно навчання людей з обмеженими можливостями (пункт 1 статті 15) (Висновки 2016 р.).

Проте Комітет визнав, що ситуація не відповідає Хартії з наступних причин:

- не було встановлено, що професійна орієнтація в системі освіти і на ринку праці гарантується (стаття 9) (Висновки 2020 р.);
- не було встановлено, що законодавством передбачена індивідуальна відпустка для навчання для всіх зайнятих осіб (пункт 3 статті 10) (Висновки 2020 р.).

Відповідно, Комітет вважає, що ситуація не відповідає пункту 4 статті 1 Хартії з тих самих підстав.

Висновок

Комітет приходить до висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту 2 статті 1 Хартії з тієї причини, що не було встановлено:

- що гарантована професійна орієнтація в системі освіти та на ринку праці;
- законодавством передбачено індивідуальну відпустку для навчання для всіх працівників.

Стаття 9 – Право на професійну орієнтацію

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Комітет нагадує, що у своєму листі із запитом щодо національних звітів він заявив, що відповідно до цього положення не просить ніякої інформації, крім випадків, коли попередній висновок був висновком про невідповідність або відтермінування.

Згідно зі звітом, іноземці, які законно перебувають в Україні, мають доступ до професійної орієнтації на тих же підставах, що і громадяни країни.

Професійна орієнтація в системі освіти

У своєму попередньому висновку (Висновки 2016 р.) Комітет узяв до відома інформацію про організацію професійної орієнтації в системі освіти і про кількість отримувачів таких послуг за звітний період. Він попросив у наступному звіті надати детальну інформацію про кількість співробітників, що беруть участь у забезпеченні професійної орієнтації в системі освіти, і загальних витратах. Він вирішив, що, якщо в наступному звіті не буде інформації щодо цього, не буде ніяких підстав стверджувати, що ситуація відповідає Хартії. А поки що він залишив свою позицію без змін щодо цього.

У цьому звіті вказується, що профорієнтаційна робота в закладах загальної середньої та професійно-технічної освіти здійснюється педагогічними працівниками, зокрема практичними психологами та соціальними педагогами.

Згідно зі звітом, на початок 2018-2019 навчального року загальна чисельність педагогічних кадрів у закладах загальної середньої освіти усіх форм власності склала 440006 осіб, з них 8094 практичних психологи та 4403 соціальних педагоги. Комітет просить у наступному звіті вказати, яке співвідношення між кількістю співробітників, зайнятих у сфері надання послуг з професійної орієнтації, і кількістю студентів/учнів, які відвідують такі школи і заклади.

Комітет зазначає, що у звіті не міститься запитувана інформація про загальні витрати на професійну орієнтацію в системі освіти, а також про кількість отримувачів таких послуг. Відповідно, Комітет повторює своє питання. Тим часом він робить висновок, що ситуація в Україні не відповідає статті 9 Хартії на тій підставі, що не було встановлено, що право на професійну орієнтацію в системі освіти гарантовано.

Професійна орієнтація на ринку праці

У своєму попередньому висновку (Висновки 2016 р.) Комітет узяв до відома організацію професійної орієнтації на ринку праці, а також дані про кількість отримувачів послуг професійної орієнтації на ринку праці протягом звітного періоду. Разом з тим Комітет зазначив, що не було надано жодної інформації ні про передбачувані витрати на послуги з професійної орієнтації на ринку праці, ні про кількість консультантів, долучених до таких послуг. Він попросив надати таку інформацію у наступному звіті. Тим часом він прийшов до висновку, що ситуація в

Україні не відповідає статті 9 Хартії на тій підставі, що не було встановлено, що право на професійну орієнтацію на ринку праці було гарантовано.

У поточному звіті зазначено, що з метою модернізації системи профорієнтації Правлінням Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття затверджено Програму Державної служби зайнятості з професійної орієнтації на 2017-2020 роки (наказ № 145 від 7 вересня 2017 року). Ця програма передбачає систематичні послуги з професійної орієнтації, пропоновані за сприяння Державної служби зайнятості у школах, професійно-технічних навчальних закладах, у вищих навчальних закладах, а також послуги з професійної орієнтації з урахуванням потреб ринку праці.

У звіті також зазначається, що у 2018 році була введена в дію безплатна онлайн-платформа Державної служби зайнятості «Профорієнтація і розвиток». Платформа надає людям можливість пройти психологічне тестування та отримати результати і, таким чином, зробити свою власну профорієнтацію у формі дистанційного навчання. Понад 20 000 осіб пройшли таке професійне тестування у 2018 році.

Що стосується фінансових ресурсів, виділених на послуги профорієнтації на ринку праці, у звіті вказується, що бюджет Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття на платформу «Профорієнтація» склав 4474,7 євро у 2015 році, 2798,4 євро у 2016 році, 4409,8 євро у 2017 році та 5144,5 євро у 2018 році. Комітет зауважує, що ці суми здаються надзвичайно низькими, і просить підтвердити, що ці цифри вірні.

Комітет також бере до відома кількість отримувачів професійної орієнтації, наданої Державною службою зайнятості протягом звітного періоду. Зокрема, Комітет зауважує, що у 2018 році такі послуги були надані для 3497,3 особи, з них 1028,7 – безробітні та 1338,1 особи – в освітніх закладах різного профілю. Комітет зауважує, що ці цифри здаються надзвичайно низькими, і просить підтвердити, що ці цифри вірні.

Зважаючи на цю інформацію, Комітет відзначає, що у звіті не міститься інформація про кількість консультантів, що надають послуги з професійної орієнтації на ринку праці. Відповідно, він просить у наступному звіті надати інформацію про кількість співробітників, долучених до послуг професійної орієнтації на ринку праці, а також про їх кваліфікацію. Тим часом Комітет повторює свій попередній висновок про невідповідність.

Висновок

Комітет робить висновок, що ситуація в Україні не відповідає статті 9 Хартії на тій підставі, тому що не встановлено, що професійна орієнтація в системі освіти і на ринку праці гарантується.

Стаття 10 – Право на професійну підготовку

Пункт 1 – Технічне та професійне навчання; доступ до вищої технічної та університетської освіти

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Комітет зазначає, що у своїх Висновках 2016 року він виявив, що ситуація не відповідає вимогам на тій підставі, що не було встановлено, що система середньої та вищої професійної освіти функціонує ефективно.

Комітет зазначає, що постанова, видана у 2017 році, змінила механізм складання і затвердження професійних стандартів. Крім того, протягом 2016-2018 років багато професійних стандартів було оновлено з використанням підходу, що ґрунтується на компетенціях, у співпраці з працедавцями та соціальними партнерами. Крім того, у 2018 році Міністерство освіти і науки ухвалило концептуальні засади розвитку професійної освіти («Сучасна професійна освіта»).

Проте Комітет зазначає, що надана інформація не повністю відповідає запитам, які були зроблені раніше. Хоча українська влада показує, що процентна частка ВВП, що виділяється на освіту, варіюється від 5,5% до 6% у залежності від року, вона не вказує, скільки виділяється на професійне навчання як таке. Комітет хотів би зазначити, що основними показниками для визначення того, чи відповідає стан сторони Хартії положенням пункту 1 статті 10, є наступні:

- Наявність системи освіти і професійної підготовки;
- Загальна місткість (співвідношення місць для навчання до кандидатів);
- Загальні витрати на освіту і професійну підготовку (% від ВВП);
- Відсоток набраних молодих людей;
- Рівень працевлаштування випускників і скільки часу їм потрібно, щоб знайти першу кваліфіковану роботу.

Комітет вважає, що через відсутність інформації з цих питань не можливо встановити, що система середньої та вищої професійної освіти функціонує ефективно.

Заходи, вжиті для відповідності навичок вимогам ринку праці

Згідно з інформацією, наданою стосовно пункту 2 статті 10, протягом 2015-2017 років влада експериментувала, а потім у 2019 році інституціоналізувала механізм подвійної професійної підготовки, який тепер дозволяє комбінувати теоретичне навчання в аудиторії (30% часу) і практичне навчання на підприємстві (70% часу) на підставі контракту на професійну підготовку з підприємством. У 2018 році у 198 професійних навчальних закладах 7000 студентів пройшли навчання за стандартами понад 114 професій, а до професійної підготовки було залучено 800 працедавців. Як вважає влада, інтерес до цього механізму зростає.

У світлі інформації, поданої владою, Комітет вважає, що він не в змозі оцінити ситуацію стосовно цього, і вирішує відкласти винесення рішення з цього питання. Комітет повторює своє прохання до влади України вказати, які стратегії і заходи були вжиті для

відповідності навичок, набутих у процесі професійної освіти і підготовки, вимогам ринку праці, зокрема, з урахуванням технологічних досягнень і глобалізації.

Заходи вжиті щодо інтеграції мігрантів і біженців

Згідно з інформацією, наданою щодо статті 9, Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» дозволяє іноземцям та особам без громадянства, які законно проживають в Україні, користуватися тими ж правами і свободами, що й українці, якщо інше не зазначено в Конституції або законах, або міжнародних договорах. Зокрема, відповідно до Закону України «Про освіту» іноземці та особи без громадянства повинні здобувати освіту.

Однак, згідно з інформацією, поданою стосовно пункту 5 статті 10, Постанова, видана у вересні 2018 року, встановлює квоти на здобуття вищої освіти для певних категорій іноземців та осіб без громадянства (приблизно 1000 місць).

Згідно з інформацією, наданою владою, Комітет вважає, що він не може оцінити, чи відповідають заходи, вжиті для інтеграції мігрантів і біженців в систему професійної освіти і підготовки, пункту 1 статті 10. Комітет залишає свою позицію без змін і просить владу вказати кількість біженців та іноземців, які законно проживають на території України, котрі користуються програмами професійного навчання, і результати, досягнуті з точки зору інтеграції на ринок праці. Комітет також цікавиться, чи отримують біженці або громадяни третіх країн, які законно проживають на території країни, уроки української мови, щоб полегшити інтеграцію на ринку праці.

Висновок

Комітет робить висновок, що ситуація в Україні не відповідає пункту 1 статті 10 на тій підставі, що не було встановлено, що система середньої та вищої професійної освіти функціонує ефективно.

Стаття 10 – Право на професійну підготовку

Пункт 2 – Виробниче навчання

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Комітет нагадує, що у своєму листі із запитом щодо національних звітів він заявив, що відповідно до цього положення не просить ніякої інформації, крім випадків, коли попередній висновок був висновком про невідповідність або відтермінування.

Комітет нагадує, що у своїх висновках від 2016 року прийшов до висновку, що ситуація не відповідає аргументу про те, що не було встановлено наявності ефективної системи виробничого навчання.

Зі звіту випливає, що влада експериментувала у 2015-2017 році, а потім у 2019 році інституціоналізувала механізм подвійного професійного навчання, який тепер дозволяє поєднувати теоретичне навчання в аудиторії (30% часу) і практичне навчання в компанії (70% часу) на підставі контракту на професійну підготовку з компанією. У зв'язку з цим підписано кілька меморандумів про співпрацю між Міністерством освіти і науки та соціальними партнерами.

У 2018 році у 198 професійних навчальних закладах 7000 студентів пройшли навчання за стандартами понад 114 професій, а до професійної підготовки було залучено 800 працедавців.

Дані, надані українською владою, показують зростаючу привабливість цього механізму за підтримки держави, яка профінансувала створення близько 100 спеціалізованих навчальних центрів протягом 2016-2018 років (наприклад, центри навчання водінню тракторів, шиттю, зварювання тощо).

Комітет зазначає, що у своєму звіті влада демонструє існування системи виробничого навчання і вказує, як розподіляється час між теорією і практикою. Однак Комітет нагадує, що для того, щоб мати можливість оцінити складові елементи системи виробничого навчання, влада повинна надати детальну інформацію про його тривалість, вибір учнів, відбір та навчання вчителів і заходи з припинення дії договору про виробниче навчання.

Комітет зазначає, що влада не вказує загальну суму державних і приватних витрат на виробниче навчання.

Комітет вважає, що за відсутності цих елементів не встановлено, що існує ефективна система виробничого навчання.

Висновок

Комітет приходять до висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту 2 статті 10 Хартії з тієї причини, що не було встановлено, що існує ефективна система виробничого навчання.

Стаття 10 – Право на професійну підготовку

Пункт 3 – Професійна підготовка і перепідготовка повнолітніх працівників

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною. У своєму попередньому висновку (Висновки 2016 р.) Комітет відклав свій остаточний висновок. Комітет зазначає, що Україну просили відповісти на конкретні цільові питання за цим положенням (питання, включені в додаток до листа від 27 травня 2019 року, в якому Комітет просив звіт про реалізацію Хартії щодо положень тематичної групи «Зайнятість, навчання та рівні можливості»).

На основі звіту Комітет зазначає, що в період розгляду, у вересні 2017 року був ухвалений Закон України № 2145-VIII «Про освіту», а в січні 2018 року – було видано наказ Мінсоцполітики № 74 «Про затвердження Методики розроблення професійних стандартів». Останні рекомендації зазначають розвиток наставництва в компаніях у формі навчання досвідченими менш досвідчених співробітників з метою підвищення професійної адаптації та розвитку.

У своїх попередніх висновках (Висновки 2016 р. і Висновки 2012 р.) Комітет просив надати інформацію про існування законодавства про індивідуальну відпустку для навчання та її характеристики, зокрема щодо тривалості, винагороди та ініціативи її використання. Згідно зі звітом, відповідно до статті 62 Закону «Про освіту» для осіб, які відвідують вищі навчальні заклади, встановлені рамки, що передбачають оплачувану навчальну відпустку, право працювати в позаурочний час і скорочений робочий час. Крім того, відповідно до статті 202 Кодексу законів про працю працедавець зобов'язаний забезпечити відповідні умови без перерви в роботі для співробітників, які беруть участь у професійному навчанні або навчанні, пропонуваному освітніми закладами, в той час, як стаття 216 вищезазначеного Кодексу, в сукупності зі статтею 15 Закону України «Про відпустки» передбачає право працівників, які навчаються у вищих і післявишівських навчальних закладах, на оплачувану навчальну відпустку. Врешті, тривалість навчальної відпустки залежить від форми і рівня освіти, а також від курсу, який відвідує співробітник, і може тривати 10, 20, 30 або 40 днів. Поки працівник перебуває у навчальній відпустці, його середня заробітна плата не повинна зменшуватися. Комітет бере до відома цю інформацію. Однак він вважає, що не було встановлено, що ця індивідуальна відпустка для навчання надається працівникам, які відвідують навчальні курси і програми, крім курсів вищої та післявишівської освіти.

У своєму попередньому висновку (Висновки 2016 р.) Комітет попросив надати у наступному звіті інформацію про загальну кількість безробітних, які пройшли навчання та їх пропорційну частку до загальної кількості безробітних, а також відсоток тих, хто згодом знайшов роботу. Крім того, він попросив у наступному звіті дати дані щодо рівня зайнятості після професійного навчання. Комітет зазначає зі звіту, що частка осіб, які пройшли навчання відносно загальної кількості безробітних, становила 12,5% у 2015 році, 13,1% у 2016 році, 14,3% у 2017 році і 13,8% у 2018 році. Рівень зайнятості після професійного навчання склав 94% у 2015 році, 95,8% у 2016 році, 95,6% у 2017 році і

96,1% у 2018 році.

У звіті відсутня інформація щодо цільового питання, адресованого Україні в листі від 27 травня 2019 року. Тому Комітет повторює своє питання і просить у наступному звіті надати інформацію про стратегії і заходи (нормативно-правова, нормативна та адміністративна база, фінансування і практичні механізми) для забезпечення підвищення кваліфікації та перепідготовки у всьому діапазоні компетенцій (зокрема, комп'ютерна грамотність, нові технології, взаємодія людина-машина і нове робоче середовище, використання та експлуатація нових приладів і машин), необхідних працівникам, щоб бути конкурентоспроможними на ринках праці, що розвиваються.

Висновок

Комітет дійшов висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту 3 статті 10 Хартії на тій підставі, що не встановлено, що законодавством передбачена індивідуальна відпустка для навчання для всіх, хто працює.

Стаття 10 – Право на професійну підготовку

Пункт 4 – Особи, які є безробітними протягом тривалого часу

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Комітет зазначає, що до цього звіту було запропоновано відповісти на конкретні цільові питання, які були поставлені державам у зв'язку з цим положенням (питання включені у додаток до листа від 27 травня 2019 року, в якому Комітет попросив надати звіт про виконання Хартії щодо положень тематичної групи «Зайнятість, навчання та рівні можливості»).

Комітет раніше прийшов до висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту 4 статті 10 Хартії на тій підставі, що не було встановлено, що спеціальні заходи з перепідготовки та реінтеграції осіб, які є безробітними протягом тривалого часу, були ефективно прийняті або просунуті (Висновок 2016 р.). Він повторив свої питання про типи заходів щодо навчання та перепідготовки, які доступні на ринку праці для осіб, які є безробітними протягом тривалого часу, про кількість довготривалих безробітних, що проходять таке навчання, про ту особливу увагу, яка надається молодим особам, які є безробітними протягом тривалого часу, і про вплив заходів щодо зниження тривалого безробіття.

У звіті вказується, що наказом Мінсоцполітики № 1044 від 21 вересня 2016 року (zareestrovaniy в Мін'юсті України 17 жовтня 2016 року за № 1359/29489) Державний стандарт надання послуг соціальної допомоги в даній сфері працевлаштування схвалений. Крім того, щоб запобігти тривалому безробіттю, Державна служба зайнятості запровадила нові підходи до поліпшення надання соціальних послуг отримувачам допомоги. Зокрема, з початку 2018 року центри зайнятості надають інформацію про вакансії і підходи до ведення справ для безробітних.

Комітет наголошує зі звіту, що рівень довготривалого безробіття стосовно загальної чисельності безробітного населення протягом звітного періоду був наступним: 24% у 2015 році, 25,3% у 2016 році, 26,7% у 2017 році і 21,6% у 2018 році.

Однак Комітет не знайшов у звіті конкретної раніше запитованої інформації про заходи, що пропонуються особам, які є безробітними протягом тривалого часу, зокрема молодим безробітним, або про частку їх участі в навчанні. Крім того, не наводиться інформація про вплив реалізованих заходів на скорочення тривалого безробіття.

Тому Комітет повторює своє прохання про те, щоб у наступному звіті було надано детальну відповідь на поставлені запитання, і повторює свій попередній висновок.

У своїх попередніх висновках (Висновки 2012 р. і 2016 р.) Комітет нагадав, що рівне ставлення стосовно доступу до професійної підготовки та перепідготовки для осіб, які є безробітними протягом тривалого часу, повинно бути гарантоване громадянам держав інших Сторін, які законно проживають в Україні. Тому він запитав, чи так це було. У відповідь у звіті зазначено, що підприємства, установи та організації мають право приймати на роботу іноземців на території України на підставі дозволу на

роботу, виданого працедавцеві.

Комітет вважає, що в доповіді не міститься достатньої інформації про рівне ставлення щодо доступу до професійної підготовки та перепідготовки для негромадян, які тривалий час не мають роботи. Він знову запитує, чи мають громадяни держав інших Сторін, які законно проживають в Україні і тривалий час не мають роботи, доступ до професійної підготовки та перепідготовки на тих же підставах, що і громадяни України. Тим часом Комітет робить висновок, що не було встановлено, що рівне ставлення стосовно доступу до професійної підготовки та перепідготовки для осіб, які є безробітними протягом тривалого часу, гарантується громадянам держав інших Сторін Хартії.

Висновок

Комітет робить висновок, що ситуація в Україні не відповідає пункту 4 статті 10 Хартії з тієї причини, що не було встановлено:

- були ухвалені або висунуті спеціальні ефективні заходи з перепідготовки та реінтеграції довгострокових безробітних, зокрема молоді;
- рівне ставлення до доступу до навчання та перепідготовки для довгострокових безробітних гарантується громадянам держав інших Сторін Хартії, які законно проживають в Україні.

Стаття 10 – Право на професійну підготовку

Пункт 5 – Повне використання існуючих програм

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Комітет нагадує, що у своєму листі із запитом щодо національних звітів він заявив, що відповідно до цього положення не просить ніякої інформації, крім випадків, коли попередній висновок був висновком про невідповідність або відтермінування.

Комітет раніше прийшов до висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту 5 статті 10 Хартії на тій підставі, що не було встановлено, що існує система фінансової допомоги для професійної освіти і підготовки.

На підставі звіту Комітет зазначає, що відповідно до статті 1 Закону України «Про освіту», № 2145 від 5 вересня 2017 року, держава забезпечує соціальний захист тим особам, які поступають на навчання, у випадках, передбачених законодавством, і рівний доступ до освіти для осіб, що належать до соціально вразливих груп. Відповідно до статті 56 цього Закону здобувачі професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти можуть забезпечуватися відповідно до законодавства фінансовою державною підтримкою, пільговим кредитуванням, гарантіями для отримання кредитів, частковою компенсацією відсоткових ставок за кредитами тощо.

Комітет також відзначає, що кілька постанов Кабінету Міністрів України стосуються фінансової допомоги або стипендій студентам професійних навчальних закладів, студентам вищих навчальних закладів, державних наукових установ та комунальних установ.

У своєму попередньому звіті Україна заявила, що згідно зі статтею 5 Закону України «Про професійно-технічну освіту» іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються правом на здобуття професійної (професійно-технічної) освіти нарівні з громадянами України. Тому Комітет цікавився, чи поширюється це рівне ставлення також на фінансову допомогу на професійно-технічну освіту.

У відповідь у звіті говориться, що згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 729 від 12 вересня 2018 року «Про питання вищої освіти для окремих категорій осіб» Уряд визначив квоти на здобуття вищої освіти для певних категорій іноземців та осіб без громадянства коштом державного бюджету. Комітет зазначає, що в межах 1000 місць установлені квоти до 150 місць для іноземців, що мешкають в Україні, та осіб без громадянства, які приїжджають навчатись відповідно до міжнародних договорів, які є обов'язковими для країни, для осіб, яким було надано статус іноземців, які проживають в Україні, осіб, яким надано статус біженців, а також осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. Особам, які навчаються у вищих навчальних закладах у межах установлених квот, надаються стипендії та гуртожитки на тих же умовах, що і для громадян України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами, укладеними Україною.

Згідно зі своїм попереднім висновком (Висновки 2016 р.) Комітет просив надати інформацію в наступному звіті, чи включається час, витрачений на додаткове навчання

на прохання працедавця, у звичайні робочі години. Він зазначає, що інформація, що міститься у звіті, не дає відповіді на це питання. Тому Комітет повторює своє питання про те, чи включається час, витрачений на підвищення кваліфікації на прохання працедавця, у звичайні робочі години.

Комітет нагадує, що у процесі нагляду необхідна участь організацій працедавців і працівників. Тому він просить надати в наступному звіті інформацію, чи беруть участь організації працедавців і працівників у процесі нагляду за програмами професійної підготовки, зокрема для молодих робітників.

Висновок

Комітет відкладає свій висновок до отримання запитуваної інформації.

Стаття 15 – Право осіб з інвалідністю на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства

Пункт 1 – Професійна підготовка для осіб з інвалідністю

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Комітет раніше дійшов до висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту 1 статті 15 Хартії на тій підставі, що право людей з обмеженими можливостями на звичайну освіту не було ефективно гарантоване (Висновки 2016 р.).

Комітет зазначає, що для мети цього звіту державам було запропоновано відповісти на конкретні цільові питання, які були поставлені державам у зв'язку з цим положенням (питання включені у додаток до листа від 27 травня 2019 року, в якому Комітет попросив надати звіт про виконання Хартії щодо положень тематичної групи «Зайнятість, навчання та рівні можливості»). Питання, задані для цього циклу контролю, були зосереджені виключно на навчанні дітей з обмеженими можливостями.

Проте Комітет нагадує, що відповідно до статті 15 усі особи з обмеженими можливостями, незалежно від віку, а також характеру і походження їхньої інвалідності, мають право на орієнтацію, освіту і професійну підготовку в рамках спільних програм, де це можливо, або, якщо це неможливо, через спеціалізовані органи, державні або приватні.

Таким чином, у наступному циклі нагляду Комітет розгляне питання пункту 1 статті 15 стосовно всіх осіб з обмеженими можливостями (а не тільки дітей).

Правова база

Згідно зі звітом Закон України № 2145-VIII «Про освіту» було ухвалено у 2017 році. Відповідно до статей 19 і 20 Закону № 2145 державні органи та органи місцевого самоврядування повинні створити умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами в отриманні освіти на всіх її рівнях з урахуванням їх індивідуальних потреб, можливостей та інтересів. Держава забезпечує підготовку фахівців для роботи з особами з особливими освітніми потребами на всіх рівнях освіти. Освіта повинна надаватися особам з особливими освітніми потребами нарівні з іншими особами шляхом надання фінансування, укомплектування персоналом, коригування інфраструктури і надання розумних коригувань, що базуються на індивідуальних потребах таких осіб, визначених в їх індивідуальних програмах розвитку.

Особам з порушеннями фізичного, розумового, інтелектуального розвитку і сенсорними порушеннями повинні бути надані допоміжні засоби, необхідні для навчання, а також інші види підтримки.

Постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року № 545 затверджено «Положення про інклюзивно-ресурсний центр». Інклюзивно-ресурсний центр – це установа, створена для забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на дошкільну і загальну середню освіту, включно з професійною освітою, шляхом проведення комплексних психолого-педагогічних оцінок і надання психолого-педагогічних, корекційних послуг, а також послуг з розвитку.

Комітет нагадує з попередніх висновків (Висновки 2016 р.), що законодавство забороняє дискримінацію за ознакою інвалідності у сфері освіти.

Стосовно визначення інвалідності (обмежених можливостей) Комітет раніше підкреслював важливість переходу від медичного визначення інвалідності до соціального визначення. Одним з перших прикладів є те, що Всесвітня організація охорони здоров'я схвалила свою Міжнародну класифікацію функціонування (ICF 2001), в якій основна увага надається взаємодії стану здоров'я, факторів навколишнього середовища та особистих чинників.

Стаття 1 Конвенції ООН про права людей з обмеженими можливостями (КПІ) формулює цю тенденцію, підкреслюючи, що до людей з обмеженими можливостями належать особи з тривалою інвалідністю, включно з фізичними, психічними, інтелектуальними чи сенсорними порушеннями, які при взаємодії з різними бар'єрами можуть перешкоджати їх повній і ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

Важливо зазначити, що це означає, що немає ніякого виключення априорі з інклюзивної освіти на підставі типу інвалідності. Дійсно, Статтю 2 КПІ, що забороняє дискримінацію «за ознакою інвалідності», можна тлумачити як таку, що йде далі, включивши в неї тих людей, котрі в минулому були інвалідами, але до яких продовжують ставитися негативно, і тих, хто ніколи не був інвалідом, але, проте, інші можуть ставитися до них так, якби вони були інвалідами (так звані «психічні розлади»).

Тому Комітет просить у наступному звіті уточнити, чи враховує оцінка інвалідності у сферах освіти і професійного навчання особисті чинники, так і чинники середовища, які взаємодіють з людиною. Ці чинники особливо важливі, коли мова йде про оцінку «розумного пристосування».

Доступ до освіти

Комітет раніше відзначав, що лише менша частина дітей з обмеженими можливостями відвідує звичайні школи, і у світлі наявної інформації робить висновок, що право осіб з обмеженими можливостями на звичайну освіту ефективно не гарантовано (Висновки 2016 р.).

За звітний період (як вказано у звіті) кількість загальноосвітніх середніх навчальних закладів (установ, що забезпечують обов'язкову освіту) з інклюзивними класами збільшилася у 2,5 рази (1518 шкіл у 2016 році, 2620 шкіл у 2016 році і 788 шкіл у 2018 році). Кількість учнів з особливими потребами збільшилася майже в 3 рази (4180 учнів у 2016 році, 7179 учнів у 2017 році й 11 839 учнів у 2018 році). Комітет потребує підтвердження, що саме така кількість дітей з особливими потребами навчається в інклюзивних класах.

У звіті також зазначається, що кількість учнів з обмеженими можливостями в денних школах збільшилася з 62 075 у 2015 році до 73 161. Комітет розуміє, що це стосується загальної кількості дітей з обмеженими можливостями, які здобувають освіту як у звичайних, так і в спеціальних школах. Він шукає підтвердження правильності свого розуміння.

Комітет зазначає у Прикінцевих зауваженнях Комітету ООН з прав людей з обмеженими можливостями по першій періодичній доповіді України (CRPD/C/UKR/CO/1 від 2 жовтня 2015 року), що Комітет ООН відзначив, що спеціальні сегреговані школи все ще залишаються переважним засобом навчання дітей з обмеженими можливостями. Він висловив жаль з приводу того, що держава-сторона не включила принципи універсального дизайну і розумного пристосування у свою законодавчу базу в галузі освіти і не вжила таких заходів, як підготовка вчителів та інших фахівців, забезпечення архітектурного доступу до шкільних приміщень та інші механізми підтримки для підвищення якості інклюзивної освіти.

Комітет очікує коментарів Уряду України з цього приводу.

Він також відзначає заходи, вжиті за звітний період (див. вище) для сприяння інклюзивній освіті. Проте Комітет вважає, що у нього недостатньо інформації, щоб змінити свою попередню оцінку. Він нагадує зі свого попереднього висновку (Висновки 2016), що з близько 168 280 дітей, які повідомили про обмежені можливості, тільки менша їх частина відвідувала загальноосвітні школи. Він також зазначає з інших джерел (ЮНІСЕФ), що у 2015 році 70 000 дітей з обмеженими можливостями жили у спеціалізованих установах і, отже, не відвідували загальноосвітні школи.

У світлі наявної інформації Комітет не може зробити висновок про те, що право дітей з обмеженими можливостями на інклюзивну освіту ефективно гарантується.

Для оцінки ефективного рівного доступу дітей з обмеженими можливостями до освіти Комітету необхідно, щоб держави-сторони надали за звітний період інформацію про:

- кількість дітей з обмеженими можливостями, у тому числі щодо загальної кількості дітей шкільного віку;
- кількість і частка дітей з обмеженими можливостями, які здобули освіту відповідно у:
 - загальних класах.
 - спеціальних класах у звичайних школах (або з додатковими взаємодоповнювальними видами діяльності у звичайних школах)
 - у спеціальних школах
- кількість і частка дітей з обмеженими можливостями, які не охоплені освітою;
- кількість дітей з обмеженими можливостями, які не закінчують обов'язкову школу, в порівнянні із загальною кількістю дітей, які не закінчують обов'язкову школу;
- кількість і частка дітей з обмеженими можливостями в інших типах освітніх установ, зокрема:
 - діти, що навчаються вдома
 - відвідування школи на частковій основі
 - у закладах інтернатного типу на тимчасовій або довгостроковій основі
- відсоток відсіву дітей з обмеженими можливостями у порівнянні із

загальною кількістю учнів.

Стосовно заходів щодо розв'язання проблеми витрат, пов'язаних з освітою, Комітет цікавиться, чи мають діти з обмеженими можливостями або діти з особливими освітніми потребами право на фінансову підтримку для покриття будь-яких додаткових витрат, що виникають у зв'язку з їх обмеженими можливостями.

Заходи, спрямовані на сприяння інклюзивності та забезпечення якісної освіти

Згідно зі звітом, у 2018 році органами місцевого самоврядування та місцевої виконавчої влади створено 516 інклюзивних ресурсних центрів та 24 регіональних ресурсних центри для підтримки дітей з обмеженими можливостями та особливими освітніми потребами (ООП).

У 2017-2018 роках 10 000 учителів, які працюють в інклюзивних класах, пройшли додаткове навчання. У 2018 році в інклюзивних класах працювали 7633 помічники вчителя.

Комітет нагадує, що пункт 1 статті 15 Хартії зобов'язує держави-сторони забезпечувати якісну освіту для осіб з обмеженими можливостями разом з професійною орієнтацією і навчанням, і що пріоритет слід віддавати інклюзивній освіті у звичайних школах. Держави-сторони повинні продемонструвати, що у створенні інклюзивних і адаптованих систем освіти досягнуто відчутного прогресу.

Комітет визнав, що «інтеграція» та «інклюзія» - це два різних поняття і що інтеграція не обов'язково веде до інклюзії (справи «Центр захисту інтересів психічних розладів (MDAC) проти Бельгії» (Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) v. Belgium), скарга № 109/2014, рішення про прийнятність та по суті від 16 жовтня 2017 року, «Міжнародна федерація прав людини (FIDH) і Inclusion Europe проти Бельгії» (International Federation for Human Rights (FIDH) and Inclusion Europe v. Belgium), скарга № 141 / 2017, рішення по суті від 20 вересня 2020 року). Право на інклюзивну освіту пов'язане з правом дитини на повноцінну участь у загальній освіті.

Комітет зазначає, що Комітет ООН з прав людей з обмеженими можливостями у своєму зауваженні загального характеру № 4 (2016 р.) про право на інклюзивну освіту заявив, що «інклюзія містить у собі процес системної реформи, що включає зміни та модифікації змісту, методи навчання, підходи, структури і стратегії в освіті для подолання бар'єрів з баченням, яке служить для надання всім учням відповідного вікового діапазону рівноправного і спільного навчання і середовища, яке найкращим чином відповідає їх вимогам і перевагам. Включення учнів з обмеженими можливостями у звичайні класи без супутніх структурних змін, наприклад, в організації, навчальній програмі та стратегіях викладання і навчання, не є інклюзія. Ба більше, інтеграція не гарантує автоматично переходу від сегрегації до інклюзії».

Комітет також нагадує, що інклюзивна освіта передбачає надання підтримки і розумних пристосувань, на які мають право розраховувати діти з обмеженими можливостями для ефективного доступу до шкіл. Такі розумні пристосування стосуються окремої особи і допомагають усунути фактичну нерівність (справа MDAC проти Бельгії (MDAC v.

Belgium), скарга № 109/2014, рішення про прийнятність та по суті від 16 жовтня 2017 року, п. 72). Відповідні розумні пристосування можуть містити: адаптацію до класу і його розташування, надання різноманітних форм спілкування і навчальних матеріалів, надання людських або допоміжних технологій у навчальних або оцінювальних ситуаціях, а також нематеріальні пристосування, такі як надання студенту більшої кількості часу, зниження рівня фонового шуму, чутливість до сенсорного перевантаження. Альтернативні методи оцінювання або заміна елемента навчальної програми альтернативним елементом.

Комітет просить держави-сторони надати інформацію про те, як розумне пристосування впроваджується у звичайній освіті, чи проводиться і якою мірою індивідуальна оцінка «розумного пристосування», щоб гарантувати, що воно адекватно адаптоване до обставин людини, яка його потребує, і потреб у навчанні, і зазначити, яка фінансова підтримка надається школам або відповідним дітям, якщо така є, для покриття додаткових витрат, що виникають у зв'язку із забезпеченням розумних пристосувань і доступу до інклюзивної освіти.

Зокрема, запитується, які заходи вживаються для забезпечення того, щоб учителі та їх помічники, які працюють з учнями та студентами з обмеженими можливостями, мали належну кваліфікацію.

Крім того, Комітет цікавиться, чи еквівалентні кваліфікації, які можуть отримати учні з обмеженими можливостями, кваліфікаціям інших учнів (незалежно від того, чи отримують учні з обмеженими можливостями основну або спеціальну освіту або чи були для них організовані спеціальні заходи під час випускних іспитів). Комітет також запитує, чи дозволяють такі кваліфікації дітям з обмеженими можливостями здобути вищу освіту (включно з професійною підготовкою) або вийти на відкритий ринок праці. Комітет також просить надати інформацію про відсоткову частку учнів з обмеженими можливостями, які здобувають вищу освіту або професійну підготовку. Крім того, Комітет також хоче знати, який відсоток учнів з обмеженими можливостями виходить на відкритий ринок праці.

Засоби правового захисту

Комітет раніше просив включити до наступного звіту інформацію про заходи, вжиті для забезпечення ефективних засобів правового захисту від передбачуваної дискримінації у сфері освіти і професійної підготовки на підставі інвалідності (зокрема приклади відповідної судової практики та інших заходів) (Висновки 2016 р.). У звіті говориться, що за звітний період не було зареєстровано ніяких рішень щодо дискримінації у сфері освіти або професійної підготовки за ознакою інвалідності.

Комітет просить надати інформацію у наступному звіті про наявні засоби правового захисту в разі дискримінації за ознакою інвалідності стосовно освіти (включно з доступом до освіти, наданням адекватної допомоги або розумного пристосування) і відповідної судової практики.

Висновок

Комітет дійшов до висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту 1 статті 15 Хартії на тій підставі, що право дітей з обмеженими можливостями на звичайну освіту не гарантоване ефективно.

Стаття 15 – Право осіб з інвалідністю на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства

Пункт 2 – Працевлаштування осіб з інвалідністю

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Комітет зазначає, що до цього звіту було запропоновано відповісти на конкретні цільові питання, які були поставлені державам у зв'язку з цим положенням (питання включені у додаток до листа від 27 травня 2019 року, в якому Комітет попросив надати звіт про виконання Хартії щодо положень тематичної групи «Зайнятість, навчання та рівні можливості»), а також висновки про невідповідність і відтермінування.

Комітет раніше зробив висновок, що ситуація не відповідає пункту 2 статті 15 Хартії на тій підставі, що не було встановлено, що зобов'язання щодо розумного пристосування ефективно дотримується і що зайнятість на відкритому ринку праці не була ефективно гарантована щодо людей з інвалідністю (Висновки 2016 р.).

Правова база

Комітет посилається на свої попередні висновки для опису відповідної правової бази щодо інвалідності та недискримінації (Висновки 2016 р.).

Комітет раніше просив, щоб у наступному звіті була подана додаткова інформація про правову базу, яке стосується працевлаштування людей з осіб з інвалідністю. Інформація не була надана, тому Комітет повторює свій запит; він просить, щоб у наступному звіті була оновлена інформація про законодавство, що регулює працевлаштування людей з осіб з інвалідністю. Якщо ця інформація не буде подана в наступному звіті, то не буде нічого, що вказувало б на те, що ситуація відповідає Хартії.

Доступ людей з осіб з інвалідністю до працевлаштування

Комітет раніше прийшов до висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту 2 статті 15 Хартії на тій підставі, що працевлаштування на відкритому ринку праці не було ефективно гарантоване щодо осіб з осіб з інвалідністю (Висновки 2016 р.).

У звіті говориться, що за даними Державної служби зайнятості, кількість осіб з осіб з інвалідністю, які ще не досягли пенсійного віку, у 2015 році склало 11 912 осіб; у 2016 році – 11 450 осіб і у 2017 році – 11 466 осіб. Ніякої додаткової інформації не надається, наприклад, про кількість людей з осіб з інвалідністю, які працюють на відкритому ринку або в захищеній зайнятості, кількості безробітних серед них тощо. Комітет нагадує, що для оцінки ситуації йому необхідно систематично надавати дані, що стосуються звітного періоду, про загальну кількість людей з осіб з інвалідністю працездатного віку, із зазначенням того, скільки з них активні і працюють (в громадському і приватному секторі, на відкритому ринку праці або в захищеній зайнятості) і скільки безробітних. Він також просить надати інформацію про темпи просування осіб, які отримали захищену зайнятість, на відкритий ринок.

За відсутності цієї інформації Комітет дійшов висновку, що ситуація не відповідає Хартії, оскільки не було встановлено, що право людей з осіб з інвалідністю на працю

ефективно гарантується.

На підставі Заключних зауважень Комітету ООН з прав людей з осіб з інвалідністю (CRPD/C/UKR/CO/1, вересень 2015 року) Комітет зазначає, що Комітет ООН був стурбований тим, що більшість людей з інвалідністю залишаються безробітними. Крім того, Комітет був стурбований відсутністю можливостей працевлаштування для осіб з розумовими і психосоціальними розладами і відсутністю політики або програм підтримуваної зайнятості на відкритому ринку праці.

Комітет очікує коментарів Уряду України з цього приводу.

Заходи щодо заохочення і підтримки працевлаштування людей з осіб з інвалідністю

Комітет раніше прийшов до висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту 2 статті 15 Хартії на тій підставі, що не було встановлено, що зобов'язання розумного пристосування ефективно дотримується (Висновки 2016 р.).

У звіті зазначається, що Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» передбачає, що підприємства, установи та організації створюють у разі потреби спеціальні робочі місця коштом Фонду соціального захисту осіб з осіб з інвалідністю або власних витрат шляхом адаптації робочих місць і надання технічного обладнання і розумних пристосувань для людей з обмеженими можливостями.

Комітет зазначає, що ніякої додаткової інформації у звіті не надається; наприклад, про кількість людей з осіб з інвалідністю, які скористалися адаптованими робочими місцями або технічним обладнанням через Фонд соціального страхування, суми витрат, кількості запитів тощо. За відсутності цієї інформації Комітет повторює свій попередній висновок про невідповідність.

У звіті не міститься інформації про будь-які інші заходи щодо заохочення або підтримки працевлаштування людей з осіб з інвалідністю. Комітет посилається на свої попередні висновки (Висновки 2016 р.), в яких узяв до відома певні заходи, такі як зарезервовані місця і професійна реабілітація. Комітет просить, щоб у наступному звіті була представлена оновлена інформація з цього приводу, а також інформація про кількість людей з осіб з інвалідністю, які користуються такими заходами.

Засоби правового захисту

Комітет раніше просив включити до наступного звіту інформацію про заходи, вжиті для забезпечення ефективних засобів правового захисту від передбачуваної дискримінації у сфері працевлаштування на підставі інвалідності (зокрема приклади відповідної судової практики та інших заходів) (Висновки 2016 р.). Згідно з наданою інформацією, у звітному періоді не було зареєстровано ніяких рішень щодо дискримінації при прийнятті на роботу.

Комітет просить, щоб у наступному звіті була подана оновлена інформація про засоби правового захисту, а також приклади відповідної судової практики. Він нагадує, що законодавство повинно надавати ефективні засоби правового захисту тим, хто піддався

дискримінації за ознакою інвалідності і кому було відмовлено в розумному пристосуванні.

Висновок

Комітет приходить до висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту 2 статті 15 Хартії з тієї причини, що:

- працевлаштування людей з обмеженими можливостями ефективно не гарантується;
- не було встановлено, що зобов'язання надати розумне пристосування ефективно гарантується.

Стаття 15 – Право осіб з інвалідністю на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства

Пункт 3 – Інтеграція та участь осіб з інвалідністю в житті суспільства

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Комітет зазначає, що для мети цього звіту державам було запропоновано відповісти на конкретні цільові питання, які були поставлені державам у зв'язку з цим положенням (питання включені у додаток до листа від 27 травня 2019 року, в якому Комітет попросив надати звіт про виконання Хартії щодо положень тематичної групи «Зайнятість, навчання та рівні можливості»), а також попередні висновки про невідповідність і відтермінування.

Комітет раніше прийшов до висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту 3 статті 15 Хартії на тій підставі, що не було встановлено, що антидискримінаційне законодавство поширюється на сферу житла, транспорту і зв'язку (Висновки 2016 р.).

Відповідна правова база та засоби правового захисту

Комітет вважає, що стаття 15 показує і просуває зміни в політиці щодо людей з інвалідністю, що відбулися за останні два десятиліття, від соціального забезпечення та сегрегації до інтеграції, участі та представництва. Зважаючи на це, Комітет підкреслює важливість норми про недискримінацію в контексті інвалідності і вважає, що це становить невіддільну частину пункту 3 статті 15 Хартії (переглянутої). Комітет також посилається у цьому контексті на статтю Е про недискримінацію.

У відповідь на попередній висновок про невідповідність у звіті говориться, що Закон № 5207-VI «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» застосовується до житла, доступу до товарів і послуг, охорони здоров'я та інших сфер суспільного життя. Комітет очікує підтвердження того, що це також може бути застосовано до телекомунікацій. Він просить надати оновлену інформацію у наступному звіті про засоби правового захисту від порушень законодавства з прикладами відповідної судової практики. Поки що Комітет залишає свою позицію без змін з цього питання.

Консультації

Комітет нагадує, що пункт 3 статті 15 Хартії вимагає, зокрема, щоб люди з інвалідністю мали право голосу при розробці, реалізації та огляді скоординованої політики щодо людей з інвалідністю, націленої на досягнення цілей соціальної інтеграції та всебічної участі людей з інвалідністю. Комітет має прохання надати у наступному звіті інформацію про консультації з людьми з інвалідністю, а також про інші заходи щодо забезпечення їх участі в розробці, реалізації та огляді політики щодо людей з інвалідністю.

Заходи щодо забезпечення права людей з інвалідністю на незалежне життя в суспільстві

Фінансова та особиста допомога

У звіті не було надано жодної інформації про особисту допомогу, допомогу вдома або інші послуги підтримки громади. Комітет просить, щоб у наступному звіті була подана інформація про наявні послуги, що дозволяють людям з інвалідністю жити самостійно у

громаді.

Зокрема, Комітет просить у наступному звіті надати інформацію про будь-які схеми особистої допомоги; правову базу, її реалізацію, кількість бенефіціарів і виділений бюджет. Крім того, він цікавиться, чи надається фінансування для особистої допомоги на основі оцінки індивідуальних потреб і чи мають люди з інвалідністю право вибирати послуги і постачальників послуг відповідно до своїх індивідуальних вимог і особистих переваг. Далі Комітет запитує, які заходи були вжиті для забезпечення наявності достатньої кількості кваліфікованого персоналу для надання особистої допомоги.

Комітет звертається за оновленою інформацією про різні види допомоги та пільги, що надаються людям з інвалідністю, з тим щоб вони могли жити самостійно у громаді.

Поки що Комітет залишає свою позицію без змін з цього питання.

Розповсюдженість бідності, яка визначається або яка вимірюється у грошовому або багатовимірному вираженні, серед людей з обмеженими можливостями в державі-стороні, є важливим показником ефективності зусиль держави щодо забезпечення права людей з обмеженими можливостями на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті громади.

Зобов'язання держав уживати заходів зі сприяння всебічній соціальній інтеграції та участі людей з інвалідністю у житті громади тісно пов'язане із заходами, спрямованими на поліпшення становища і викорінення бідності серед людей з інвалідністю. Таким чином, Комітет буде брати до уваги рівень бідності людей з інвалідністю при розгляді зобов'язань держави відповідно до пункту 3 статті 15 Хартії. Комітет просить у наступному звіті надати інформацію про рівень бідності серед людей з інвалідністю, а також інформацію про заходи, вжиті для скорочення такої бідності, зокрема немонетарні заходи.

Слід також надати інформацію про заходи, спрямовані на боротьбу з дискримінацією та забезпечення рівних можливостей для людей з інвалідністю з особливо вразливих груп, таких як етнічні меншини, рома, прохачі притулку і мігранти.

Державам також слід чітко вказати, якою мірою забезпечується участь людей з інвалідністю в роботі, спрямованій на боротьбу з бідністю серед людей з інвалідністю.

Технічні засоби

Комітет просить, щоб у наступному звіті була представлена оновлена інформація про наявність технічних засобів.

Житло

Інформація про доступність житла для людей з інвалідністю відсутня.

Комітет просить, щоб у наступному звіті була надана інформація щодо досягнутого прогресу в поетапній відмові від великих установ (зокрема інформацію про вимірні завдання, чіткі графіки та стратегії моніторингу прогресу), а також про те, чи існує мораторій на будь-які нові поселення у великі державні будинки з постійним проживанням. Комітет також цікавиться, яка частка приватного і державного житла

доступна. Він також просить надати інформацію про існування будинків готельного типу для громадян літнього віку та інвалідів і про те, чи надається фінансова допомога для адаптації наявного житла.

Комітет запитує, скільки людей з обмеженими можливостями живуть самостійно за підтримки і скільки живуть в установах і невеликих будинках для груп людей.

Поки що Комітет залишає свою позицію без змін з цього питання.

Мобільність і транспорт

Комітет раніше просив надати інформацію про хід реалізації Плану дій «Безбар'єрна Україна» на 2009-2012 роки, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів № 784 від 29 липня 2009 року.

Згідно з інформацією у звіті наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України № 327 від 30 листопада 2018 року затверджені Державні будівельні норми (далі – ДБН) про доступність будівель і споруд, який набув чинності 1 квітня 2019 року.

Вимоги є обов'язковими для юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців. Ці правила поширюються на проектування та будівництво нових будинків, а також на ремонт наявних житлових і громадських будівель.

Комітет просить, щоб у наступному звіті була надана інформація про частку будинків, доступних для людей з обмеженими можливостями, а також інформація про покарання, що накладаються в разі недотримання правил, які стосуються доступності будівель (включно з характером санкцій і кількістю накладених). Необхідно також надати інформацію про механізми моніторингу для забезпечення ефективного виконання правил.

Раніше Комітет просив надати інформацію щодо досягнутого прогресу в забезпеченні доступності громадського транспорту (Висновки 2016 р.).

У звіті також надана інформація, що для забезпечення мобільності інвалідів на вокзалах України закуплено 61 візок, а для пасажирських вагонів – 138 візків. Протягом 2015 року 12 залізничних станцій були обладнані підймальними пристроями для підйому/спуску інвалідних колясок у вагон і з вагона. 6 вокзалів було обладнано цими підймальними пристроями за попередні роки.

У звіті зазначається, що всі аеропорти мають визначені служби для полегшення авіаперельотів людей з інвалідністю. Один з терміналів найбільшого аеропорту побудований за всіма принципами Universal Design.

Стосовно мобільності в більш загальному плані, звіт детально описує заходи, вжиті для полегшення мобільності, як от адаптовані пішохідні переходи і виділені паркувальні місця.

Комітет просить, щоб у наступному звіті була подана оновлена інформація про заходи, вжиті для забезпечення доступності системи громадського транспорту, а також про будь-які інші заходи щодо полегшення мобільності людей з інвалідністю.

Засоби комунікації

Комітет просить надати у наступному звіті інформацію про заходи, вжиті для забезпечення достатньої доступності всіх державних і приватних інформаційних і комунікаційних послуг, зокрема телебачення та мережі Інтернет, для всіх людей з інвалідністю.

Культура і дозвілля

Комітет просить, щоб у наступному звіті була оновлена інформація про заходи, вжиті для забезпечення доступу людей з обмеженими можливостями до культурних і розважальних заходів, зокрема спортивних заходів, особливо для тих, хто проживає у сільській місцевості.

Висновок

Комітет відкладає свій висновок до отримання запитуваної інформації.

Стаття 18 – Право займатися прибутковою діяльністю на території держав інших Сторін

Пункт 1 – Застосовувати чинні правила у дусі ліберальності

Комітет зазначає, що відповідно до цього положення цілеспрямовані питання не ставилися. У попередніх висновках зазначалось, що ситуація відповідає нормам, тому у 2020 році аналіз ситуації не проводився.

Стаття 18 – Право займатися прибутковою діяльністю на території держав інших Сторін

Пункт 2 – Спрощення наявних формальностей і зменшення державного мита й податків

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Комітет нагадує, що у своєму листі із запитом щодо національних звітів він заявив, що відповідно до цього положення не просить ніякої інформації, крім випадків, коли попередній висновок був висновком про невідповідність або відтермінування.

Адміністративні формальності та терміни отримання документів, необхідних для заняття професійною діяльністю

У своєму попередньому висновку (Висновки 2016 р.) Комітет зауважив, що отримати дозвіл на проживання і роботу за допомогою єдиної процедури неможливо. Тому він зробив висновок, що ситуація не відповідає пункту 2 статті 18 Хартії з цього питання, і попросив роз'яснити, чи є отримання посвідки на проживання попередньою умовою для отримання дозволу на роботу. Він також попросив підтвердити, чи існують дві окремі процедури, яких необхідно дотримуватися для отримання дозволу на проживання та дозволу на роботу.

У звіті вказується, що іноземні громадяни, які бажають працювати в Україні, повинні подавати заяву на отримання дозволу на тимчасове проживання і дозволу на роботу. Заяви про дозвіл на роботу подають роботодавці, а про дозвіл на тимчасове проживання – іноземні громадяни, які прибули в Україну для того, щоб працювати на підставі дозволів на роботу. Дозволи на тимчасове проживання згідно зі звітом видаються на термін, зазначений у дозволах на роботу. Як підкреслюється у звіті, отримання дозволів на роботу і дозволу на тимчасове проживання – це дві окремі процедури.

Комітет повторює, що дотримання пункту 2 статті 18 передбачає можливість завершення формальностей, що стосуються видачі дозволів на роботу і проживання у країні призначення, а також у країні походження та отримання дозволів на проживання і роботу одночасно і за однією заявою. Це також означає, що час очікування необхідних документів (дозволу на проживання/роботу) має бути розумним. Оскільки дозволу на роботу і проживання як і раніше видаються згідно з двома окремими процедурами, Комітет вважає, що формальні процедури не були спрощені і, отже, ситуація все ще не відповідає пункту 2 статті 18 Хартії на тій підставі, що існує подвійна процедура для отримання дозволів на роботу і проживання.

Стосовно термінів видачі дозволів на роботу Комітет раніше зазначав, що відповідно до Постанови № 42 від 28 січня 2015 року рішення про видачу дозволів на роботу іноземцям приймалися Державною службою зайнятості протягом семи робочих днів з дати реєстрації відповідної заяви. Комітет просить надати в наступному звіті інформацію про середні терміни отримання посвідки на проживання.

Комітет також просить зазначити в наступному звіті, які формальності застосовуються

щодо самозайнятих працівників і які формальності застосовуються при продовженні дозволів на роботу.

Канцелярські та інші збори

У своєму попередньому висновку (Висновки 2016 р.) Комітет зазначав, що не було встановлено, що ситуація відповідала пункту 2 статті 18 із точки зору зниження канцелярських зборів та інших зборів, які сплачуються іноземними робітниками або їхніми працедавцями.

У звіті вказані різні збори за послуги. Проте Комітет зазначає, що характер і мета зборів не зовсім зрозумілі зі звіту.

Комітет знову вимагає чіткої, точної та актуальної інформації про вартість отримання посвідки на проживання і дозволу на роботу. Він також знову просить, щоб у наступному звіті була подана оновлена інформація про нормативні критерії, які регулюють рівень цих зборів – наприклад, чи відповідають вони фактичним витратам на обробку заяв на дозвіл на проживання та чи передбачені заходи знизити витрати для працівників і працедавців. Тим часом у світлі викладеного вище Комітет підтримує свій попередній висновок про невідповідність за цим пунктом.

Висновок

Комітет приходить до висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту 2 статті 18 Хартії з тієї причини, що:

- існує подвійна процедура отримання дозволу на роботу і посвідку на проживання;
- не було встановлено, що були вжиті заходи щодо зниження канцелярських зборів та інших зборів, які сплачуються іноземними робітниками або їхніми працедавцями.

Стаття 18 – Право займатися прибутковою діяльністю на території держав інших Сторін

Пункт 3 – Лібералізування правил

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Комітет нагадує, що у своєму листі із запитом щодо національних звітів він заявив, що відповідно до цього положення не просить ніякої інформації, крім випадків, коли попередній висновок був висновком про невідповідність або відтермінування.

Доступ до національного ринку праці / Здійснення права на працевлаштування

У своєму попередньому висновку (Висновки 2016 р.) Комітет запитав, на яких підставах у дозволі на проживання і роботу може бути відмовлено громадянам держав інших Сторін, що бажають працювати як самозайняті або наймані працівники. Комітет зазначає, що на основі статистичних даних, наданих у звіті, кількість заяв на дозвіл на роботу, поданих іноземними громадянами (не тільки іноземними громадянами держав-сторін Хартії), значно збільшилася (з 3656 у 2016 році до 9130 у 2018 році), в той час, як рівень відмов у видачі дозволів знизився за звітний період (з 29% у 2015 році до 8,1% у 2018 році). Комітет повторює своє прохання про те, щоб у наступному звіті була подана інформація про причини відмови в подачі первинних заявок і заявок на продовження дозволу на роботу громадянами держав-сторін Хартії.

У звіті також зазначається, що відповідно до Податкового кодексу державна реєстрація іноземця як індивідуального підприємця означає, що він визнаний резидентом України. Комітет просить, щоб у наступному звіті було чітко вказано, за яких умов іноземний громадянин з держави-сторони може отримати доступ на український ринок праці як самозайнятий працівник. Він підкреслює, що, якщо необхідна інформація не буде надана в наступному звіті, ніщо не дозволить Комітету встановити, що ситуація в Україні відповідає пункту 3 статті 18 Хартії стосовно цього питання.

У своєму попередньому висновку Комітет також просив надати інформацію про заходи, вжиті для лібералізації положень, що регулюють визнання іноземних сертифікатів, професійних кваліфікацій і дипломів, необхідних для зайняття оплачуваною діяльністю як найманих або самозайнятих працівників. У звіті щодо цього пояснюється, що визнання наукових ступенів, що присуджуються іноземними вищими навчальними закладами, і документів про повну загальну середню і професійну освіту регулюється наказом № 504 Міністерства освіти і науки від 5 травня 2015 року. Процедура визнання іноземних документів про освіту згідно зі звітом покликана забезпечити громадянам інших країн право на подальше навчання та/або професійну діяльність в Україні. Ця процедура містить таке: аутентифікацію документів про освіту, підтвердження статусу навчального закладу та/або освітньої програми, оцінювання кваліфікації або терміну навчання і встановлення еквівалентності. Після процедури визнання власник іноземних документів про освіту отримує сертифікат, виданий на підставі рішення компетентного органу (вищого навчального закладу або Міністерства освіти і науки). Комітет відзначає зі звіту, що кількість процедур визнання іноземних документів про освіту та

сертифікатів, виданих Міністерством, значно збільшилася за звітний період (2769 і 2585 відповідно у 2015 році та 14 129 і 10 880 у 2018 році).

Комітет наголошує, що особа, яка протягом певного проміжку часу проживала на законних підставах на території іншої Сторони, повинна мати можливість користуватися тими ж правами, що і громадяни цієї країни. Обмеження, запроваджені спочатку відносно доступу до зайнятості (які можуть бути підтверджені тільки в тому випадку, якщо вони не надмірні), повинні бути поступово скасовані. Саме тому він просить надати інформацію про умови, які повинні бути виконані, щоб мати необмежений доступ до національного ринку праці.

Наслідки втрати роботи

У своєму попередньому висновку (Висновок 2016 р.) Комітет визнав, що ситуація не відповідає пункту 3 статті 18 Хартії на тій підставі, що втрата роботи привела до анулювання дозволу на проживання.

Стосовно цього пункту у звіті знову йдеться про те, що дозвіл на роботу буде анульовано у разі розірвання трудового договору. Оскільки, згідно зі звітом, дозвіл на роботу є попередньою умовою для видачі посвідки на тимчасове проживання, Комітет відзначає, що тут ситуація все ще не відповідає пункту 3 статті 18 Хартії.

Комітет зазначає, що як видача, так і анулювання дозволів на роботу і тимчасове проживання можуть бути пов'язані між собою, оскільки вони переслідують одну й ту ж мету – дати іноземцю можливість займатися оплачуваною діяльністю. Проте, якщо дозвіл на роботу відкликано до закінчення терміну його дії, або тому, що трудовий договір передчасно розірваний, або тому, що працівник більше не відповідає умовам, на яких було надано дозвіл на роботу, автоматичне позбавлення такого працівника можливості продовжувати проживати у відповідній державі та шукати іншу роботу і новий дозвіл на роботу суперечить Хартії.

Висновок

Комітет робить висновок, що ситуація в Україні не відповідає пункту 3 статті 18 Хартії на тій підставі, що втрата роботи може скасувати посвідку на проживання.

Стаття 18 – Право займатися прибутковою діяльністю на території держав інших Сторін

Пункт 4 – Право своїх громадян залишати свою країну

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Комітет нагадує, що у своєму листі із запитом щодо національних звітів він заявив, що відповідно до цього положення не просить ніякої інформації, крім випадків, коли попередній висновок був висновком про невідповідність або відтермінування.

Він зазначає, що він відклав свої попередні висновки (Висновки 2016 р. і 2012 р.) до отримання запитуваної інформації про правову базу, яка гарантує право на виїзд з країни громадянам України, і про те, які обмеження застосовуються в цьому аспекті.

У своїх попередніх висновках (Висновки 2012 р. і 2016 р.) Комітет зазначив, що будь-кому, хто проживає в Україні на законних підставах, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання та право виїжджати з країни. Громадяни України мали право працювати за кордоном за умови, що їхня діяльність не суперечила чинним в Україні законам. Комітет просив надати детальнішу інформацію про цей закон.

У відповідь у звіті говориться, що Закон № 3855 від 21 січня 1994 «Про державну таємницю» передбачає, що право громадянина України на постійне проживання в іноземній державі може бути тимчасово обмежено, якщо йому/їй було надано доступ до державної таємниці в розумінні відповідного закону, і він (вона) знав (знала) про це. Згідно зі звітом, це обмеження діє до розсекречування відповідної інформації, але не більше ніж на п'ять років після припинення діяльності, пов'язаної з державною таємницею. Комітет цікавиться, чи можна оскаржити такі обмеження.

Комітет підкреслює, що відповідно до пункту 4 статті 18, держави зобов'язуються не обмежувати право своїх громадян залишати свою країну, щоб займатися прибутковою діяльністю в інших державах-сторонах. Єдиними дозволеними обмеженнями є ті, які встановлені законом і необхідні в демократичному суспільстві для захисту прав і свобод інших людей або для захисту державних інтересів, національної безпеки, здоров'я людей чи моралі. Комітет вважає, що загальне обмеження на виїзд з країни, передбачене Законом України «Про державну таємницю», виходить за рамки дозволених обмежень. Саме тому Комітет вважає, що дана ситуація не відповідає пункту 4 статті 18 Хартії.

Комітет просить надати інформацію про кількість людей, які постраждали від заборони на виїзд з країни.

Висновок

Комітет робить висновок, що ситуація в Україні не відповідає пункту 4 статті 18 Хартії на тій підставі, що існують обмеження права громадян України залишати територію країни.

Стаття 20 – Право на рівні можливості та рівне ставлення у вирішенні питань щодо працевлаштування та професії без дискримінації за ознакою статі

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Комітет зазначає, що цей звіт відповідає на цільові питання за цим положенням, які стосуються саме рівної оплати праці (питання, включені в додаток до листа від 27 травня 2019 року, в якому Комітет просив звіт про реалізацію Хартії щодо положень тематичної групи «Зайнятість, навчання та рівні можливості»). Тому Комітет зосередить увагу саме на цьому аспекті. Він також оцінить відповіді на всі висновки про невідповідність або відтермінування у своїх попередніх висновках.

Щодо зобов'язання гарантувати право на однаково оплату за однаково працю або рівноцінну працю

Правова база

У звіті вказується Постанова Кабінету Міністрів України № 273 від 11 квітня 2018 року «Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року». Ця постанова містить програму, ухвалену для реалізації права на рівну оплату праці. Посилання на конкретне законодавство або інші джерела відсутні.

Комітет наголошує, що у своїх попередніх висновках (Висновки 2014 р. (пункт 3 статті 4), Висновки 2016 р. (стаття 20) і Висновки 2018 р. (пункт 3 статті 4)) він узяв до відома статтю 17 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», який передбачає, що працедавець, зокрема, забезпечує однаково оплату праці жінок і чоловіків з однаковою кваліфікацією та умовами праці. У 2018 році Комітет просив надати інформацію, чи забороняють законодавчі положення як пряму, так і непряму дискримінацію, але у звіті не міститься жодної інформації з цього питання.

Комітет також раніше просив роз'яснити законодавство про рівну оплату за рівноцінну працю (Висновки 2012 р. по статті 20), оскільки він зазначив заклопотаність, висловлену МОП-КЕПКР з приводу принципу, передбаченого статтею 17 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», що є «більш обмежувальним, ніж принцип рівної винагороди за рівноцінну працю», а «робота, виконувана чоловіком і жінкою, може містити різні навички та умови праці, але, з усім тим, може бути роботою, яка є рівноцінною і, отже, повинна оплачуватися на однаковому рівні». У звіті міститься посилання на Закон України про Державний бюджет щодо мінімальної заробітної плати. У ньому зазначено, що, згідно зі статистикою, чоловіки отримують вищу заробітну плату, ніж жінки (співвідношення різниці між чоловіками і жінками склало 77,7% у 2018 році).

Комітет також запитував, чи існують винятки із заборони на дискримінацію за ознакою статі стосовно певних професій. Згідно зі звітом наказ МОЗ України № 1254 від 13 жовтня 2017 скасував колишній наказ 1993 року, що встановлює докладний перелік

важких робіт і робіт зі шкідливими і небезпечними умовами праці, для яких застосування праці жінок було заборонено, тому ситуація поліпшується.

Комітет у своїх попередніх висновках (Висновки 2016 р., стаття 20) запитував, чи був досягнутий якийсь прогрес у тому, що стосується визначення однакової праці або рівноцінної праці. Комітет також бажає знати, що означає «однакова кваліфікація та умови праці», які методи використовуються для оцінки роботи, і чи є такі методи нейтральними з гендерної точки зору і чи виключають дискримінаційну недооцінку робіт, які традиційно виконують жінки.

Тому Комітет повторює свої питання для наступного циклу і залишає свою позицію без змін з цього приводу. Підкреслюється, що якщо в наступному звіті не буде надана необхідна інформація, ніщо не буде свідчити про те, що ситуація в Україні відповідає Хартії з цього питання.

Ефективні заходи правового захисту

Комітет нагадує, що національне законодавство має передбачати належні й ефективні засоби правового захисту в разі можливої дискримінації в оплаті праці. Працівники, які стверджують, що постраждали внаслідок дискримінації, повинні мати змогу передати свою справу в суд. Жертвам дискримінації має гарантуватись ефективний доступ до судів. Тому судове провадження має бути доступним і вчасним. Ба більше, будь-яке обмеження компенсації, яке може перешкоджати тому, щоб відшкодування було рівноцінним завданям збиткам, а також мати недостатньо стримувальний ефект, суперечить Хартії. Тягар доведення повинен бути перенесений в забезпеченні того, що якщо особа вважає, що постраждала від дискримінації за ознакою статі й встановила факти, які дозволяють вважати, що дискримінація відбулася, саме відповідач зобов'язаний довести, що порушення принципу недискримінації не було (Висновки XIII-5, Заява про тлумачення статті 1 Додаткового протоколу від 1988 року). Працівники, які намагаються здійснити своє право на рівність, мають бути юридично захищені від будь-якої форми відплати з боку своїх працедавців, зокрема не лише від звільнення, а й від пониження в посаді, змін умов праці тощо.

Стосовно перенесення тягаря доведення, у звіті підкреслюється, що стаття 81 Цивільного процесуального кодексу України встановлює особливу процедуру доказування у справах про дискримінацію. Згідно з частиною другою цієї статті позивач зобов'язаний надати фактичні докази того, що дискримінація відбулася. Якщо такі докази подані, тягар доведення відсутності дискримінації лежить на відповідачеві. Таким чином, якщо позивач подає фактичні докази дискримінації при прийнятті на роботу, презумпція дискримінації встановлюється, і відповідач зобов'язаний довести зворотне, тобто відсутність фактів дискримінації з його/її боку. Комітет посилається на свій висновок по статті 20 (Висновки 2016 р.), в якому він узяв до уваги те ж положення, згідно з яким позивач повинен довести, що дискримінація мала місце. Комітет вважає, що в цій ситуації немає змін, і тому він приходить до висновку, що ситуація в Україні не відповідає статті 20 Хартії на тій підставі, що законодавство не передбачає перенесення

тягаря доказування у справах про гендерну дискримінацію.

Звіт не містить посилань на правила, які застосовуються до компенсації в разі дискримінації в оплаті, або на максимальні розміри компенсації. Комітет раніше просив надати інформацію про те, чи передбачає закон право на компенсацію матеріальної та моральної шкоди та чи є які-небудь обмеження на таку компенсацію. Комітет повторює це питання, і якщо необхідна інформація не буде надана в наступному звіті, ніщо не дозволить Комітету встановити, що ситуація в цьому аспекті відповідає статті 20 Хартії.

Нарешті, у звіті зазначається, що за звітний період випадків дискримінації у сфері зайнятості не було. Комітет раніше вважав, що відсутність випадків гендерної дискримінації у сфері зайнятості може вказувати на недостатню поінформованість про права, недовіру або відсутність практичного доступу до процедур або страх репресалій. На його думку, ситуація не відповідає Хартії на тій підставі, що не було встановлено, що право на рівне ставлення у сфері зайнятості без дискримінації за ознакою статі гарантується на практиці (Висновки, 2016 р., стаття 20).

Комітет повторює цей висновок і просить додати до наступного звіту інформацію про наявну національну судову практику, що стосується порушень права на однакову оплату праці, а також про накладені санкції.

Прозорість оплати праці та порівняння посад

Комітет нагадує, що прозорість оплати праці має важливе значення для ефективного застосування принципу рівної оплати за роботу однакової вартості. Прозорість сприяє виявленню гендерно-зумовлених упереджень і дискримінації та допомагає працівникам, працедавцям, їх організаціям і відповідним органам вживати виправних заходів. Держави повинні вживати заходів відповідно до національних умов і традицій, щоб забезпечити належну прозорість оплати праці на практиці, зокрема заходів, описаних у Рекомендації Європейської комісії від 7 березня 2014 року про зміцнення принципу рівної оплати праці для чоловіків і жінок через прозорість, зокрема щоб зобов'язати роботодавців регулярно звітувати про заробітну плату й надавати дані, диференційовані за статтю. Комітет вважає такі заходи показниками дотримання Хартії в цьому питанні. Комітет також нагадує, щоб визначити, чи виконана робота є однаковою або рівноцінною, потрібно враховувати такі чинники, як характер завдань, навички, а також вимоги до освіти й підготовки. Тому держави повинні намагатися за потреби роз'яснити це поняття в національному праві через законодавство або судову практику. У зв'язку з цим потрібно сприяти застосуванню систем класифікації й оцінювання видів робіт. Якщо такі системи використовуються, вони повинні засновуватися на критеріях, які є гендерно нейтральними та не призводять до непрямой дискримінації.

Стосовно *прозорості оплати праці* на ринку праці і, зокрема, можливості для працівників отримувати інформацію про рівень оплати праці інших працівників і наявну інформацію про заробітну плату, у звіті згадується той факт, що умови оплати праці співробітників установ і організацій, що фінансуються коштом державного бюджету,

визначаються Кабінетом Міністрів України, за винятком випадків, передбачених Законом України «Про оплату праці». Кабінет Міністрів України затверджує схеми заробітної плати (ставки заробітної плати), які діляться в залежності від складності роботи, організаційно-правового рівня посади, функцій, які виконуються підрозділом, в якому працює працівник, та інших умов праці. Умови праці працівників установ і організацій, що фінансуються з державного бюджету, встановлюються незалежно від походження, соціального і майнового стану, раси, національності чи статі. Відповідно до Закону України «Про оплату праці» підприємства самостійно визначають умови і розміри оплати праці своїх працівників у колективному договорі, який повинен відповідати правам, передбаченим законодавством, генеральними та галузевими (територіальними) колективними договорами. У звіті відсутня будь-яка додаткова інформація про те, чи можуть працівники отримати конкретну інформацію про заробітну плату у приватному секторі, тому Комітет просить, щоб у наступному звіті була надана така інформація, а також чи є у працедавців плани забезпечення рівності на своїх підприємствах.

Комітет нагадує, що він вивчає право на однакову оплату праці відповідно до статті 20 та пункту 3 статті 4 Хартії і тому робить це кожні два роки (у рамках тематичної групи 1 «Зайнятість, навчання та рівні можливості» і тематичної групи 3 «Трудові права»). Стаття 20 і пункт 3 статті 4 Хартії вимагають можливості *порівняння посад у компаніях* (див. стосовно цього справу «Організація University Women Europe (UWE) проти Бельгії, Болгарії, Хорватії, Кіпру, Чеської Республіки, Фінляндії, Франції, Греції, Ірландії, Італії, Нідерландів, Норвегії, Португалії, Словенії та Швеції», скарги №№ 124-138, від 5-6 грудня 2019 року). Зокрема, Комітет запитує, чи можливо порівняння заробітної плати компаній в судових процесах про однакову оплату праці.

Комітет раніше ставив це питання у своїх попередніх висновках (пункт 3 статті 4, Висновки 2014 р., стаття 20, Висновки 2016 р.). У звіті немає інформації, особливо про те, чи можуть порівняння посад виходити за межі безпосередньо зацікавленої компанії, якщо винагорода встановлюється централізовано групою компаній, що належать одній і тій же особі або контрольовані холдингом або конгломератом. Комітет знову просить надати інформацію щодо цього в наступному звіті.

Забезпечення виконання

У звіті відсутня інформація з цього питання.

Комітет просить, щоб у наступному звіті була надана додаткова інформація про те, як забезпечується однакова оплата праці, і зокрема про перевірки, що проводяться Інспекцією праці стосовно цього. Комітет відкладає свій висновок до отримання запитуваної інформації.

Зобов'язання щодо заохочення права на однакову оплату праці

Комітет нагадує, що для того, щоб забезпечити однакову оплату праці та сприяти їй, важливим є збирання високоякісної диференційованої за статтю статистики про неї, а

також статистики щодо кількості й типу справ про дискримінацію в оплаті праці. Збирання таких даних підвищує прозорість оплати праці на загальних рівнях і зрештою розкриває випадки нерівної оплати, а відтак – гендерно-зумовленої різниці в оплаті праці. Гендерно-зумовлена різниця в оплаті праці – один із найбільш загальновизнаних показників різниці в оплаті праці, що присутній серед чоловіків і жінок, які виконують роботу, яка однакова чи рівноцінна. На додаток до загального розриву в оплаті праці (нескоригованої і скоригованої) Комітет також, при необхідності, буде враховувати більш конкретні дані про гендерний розрив в оплаті праці за секторами, професіями, віком, рівнем освіти тощо. Комітет також упевнений, що держави зобов'язані аналізувати причини гендерного розриву в оплаті праці з метою розробки ефективної політики, спрямованої на його скорочення (див. стосовно цього скарги №№ 124-138, Організація UWE, *op. cit.*).

У звіті згадується Державна соціальна програма 2018 року по забезпеченню рівних прав та можливостей жінок і чоловіків до 2021 року. Програма передбачає удосконалення механізму реалізації права на захист від дискримінації та розробки відповідних заходів за результатами шляхом збору даних про кількість скарг, поданих до судових органів, за категоріями і типом скарги на дискримінацію за ознакою статі; розробка механізму (дорожньої карти) допомоги жертвам гендерної дискримінації; здійснення дій на національному та регіональному рівні щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на робочому місці; проведення інформаційних кампаній, спрямованих на запобігання та боротьбу з дискримінацією та насильством за ознакою статі тощо. Немає інформації про те, як ці заходи були реалізовані на практиці.

Що стосується гендерного розриву в оплаті праці, то у звіті говориться, що, згідно з порівнянням середньої заробітної плати жінок і чоловіків на всьому ринку праці у 2018 році, жінки отримували 77,7% від заробітної плати чоловіків, тобто розрив в оплаті праці становив 22,3%. У 2018 році розрив в оплаті праці знизився на 0,6% проти 2017 року. Протягом 2005-2018 рр. розрив в оплаті праці зменшився згідно зі звітом на 2,8%. Комітет підкреслює, що уряд ухвалив конкретну програму щодо забезпечення рівних прав та можливостей. Однак гендерний розрив в оплаті праці, згідно зі звітом, досить високий (22,3%) і суттєво не зменшився за роки, що охоплюються поточним циклом. Отже, ситуація стосовно цього не відповідає пункту (с) статті 20 Хартії.

Висновок

Комітет приходять до висновку, що ситуація в Україні не відповідає пункту (с) статті 18 Хартії з тієї причини, що:

- тягар доказування у справах про гендерну дискримінацію не змінився;
- право на однакову оплату праці на практиці не гарантується;
- є достатній вимірний прогрес щодо зобов'язання заохочувати право на однакову оплату праці.

Стаття 24 – Право на захист у випадках звільнення

Комітет бере до уваги інформацію, що міститься у звіті, поданому Україною.

Сфера застосування

Комітет зазначає, що не відбулося жодних змін у ситуації, яка раніше вважалася такою, що відповідає Хартії. Комітет просить надати оновлену інформацію про категорії осіб, які виключені з-під захисту від звільнення (наприклад, працівники з випробувальним терміном).

Комітет надіслав державам конкретні цільові питання (містяться в додатку до листа від 27 травня 2019 року, в якому було зроблено запит про звіт про виконання Хартії щодо положень, які підпадають під тематичну групу «Зайнятість, навчання та рівні можливості») щодо стратегій і заходів, які існують або впроваджуються для забезпечення захисту від звільнення для працівників (постачальників робочої сили), таких як «фальшиві самозайняті працівники» в «гіг-економіці» або «платформній економіці». Комітет зазначає, що у звіті не міститься інформації щодо цих питань. Він запитує, які існують гарантії, щоб забезпечити, що працедавці, які наймають працівників у платформну або гіг-економіку, не оминають трудове законодавство щодо захисту від звільнення на тій підставі, що особа, яка виконує для них роботу, є самозайнятою, коли насправді, після вивчення умов, за яких надається така робота, можна виявити певні показники наявності трудових відносин.

Обов'язок зазначити поважні причини звільнення

Комітет зазначає, що не відбулося жодних змін у ситуації, яка раніше вважалася такою, що відповідає Хартії.

Заборона звільнення

Комітет нагадує, що згідно зі статтею 24 Хартії звільнення на підставі тимчасової відсутності на роботі через хворобу або травму повинно бути заборонено. У таких випадках захист від звільнення може бути обмежений за часом. Відсутність може бути вагомою причиною для звільнення, якщо вона серйозно порушує безперебійне функціонування підприємства і відсутньому працівнику потрібно забезпечити постійну заміну. Комітет просить надати інформацію, які правила застосовуються у разі звільнення на підставі тривалої або постійної непрацездатності, наприклад, процедура встановлення довгострокової непрацездатності та розмір компенсації, що виплачується в таких випадках.

Засоби правового захисту та санкції

У своєму попередньому висновку Комітет запитував, чи підлягає тягар доведення відповідному узгодженню між працівником і працедавцем при розгляді справи про звільнення. Він зазначає у зв'язку з цим зі звіту, що у випадках, пов'язаних зі

звільненням, примусовим звільненням, дисциплінарними стягненнями, переведенням, атестацією, зміною умов праці, відмовою у призначенні на вищу посаду тощо, відповідач несе відповідальність за доказ законності ухвалених рішень і дій.

Висновок

Комітет робить висновок, що ситуація в Україні відповідає статті 24 Хартії.